



รายงานการพิจารณาคำศึกษา

เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับ

การใช้สื่อ เพื่อลดความรุนแรง ในสังคมไทย

คณะกรรมการการพัฒนาลังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี
ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
วุฒิสภา

สำนักกรรมการ ๓
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา



รายงานการพิจารณาศึกษา
เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย

คณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี
ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
วุฒิสภา



(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา

ที่ สว ๐๐๑๙.๑๙ / (ร ๒๑)

วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๗

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษา เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย

กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ที่ประชุมได้ลงมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภาตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๑๓) ซึ่งคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา เป็นคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภาคณะหนึ่ง มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทู้ถาม การพิจารณาขอเท็จจริงหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาระบบราชการ เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งประสานกับองค์กรภายในประเทศ ต่างประเทศ ประชาคมภายในประเทศและนานาชาติ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางการร่วมมือเพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาสังคม ชุมชน เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส การส่งเสริมศักยภาพของชุมชนด้านการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ การคุ้มครองและดูแลผู้ยากไร้ การส่งเสริมความเสมอภาคและขจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล การส่งเสริมและพัฒนาสวัสดิการสังคม การเสริมสร้างพลังทางสังคม การสร้างหลักประกันความมั่นคง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยรวม พิจารณาศึกษาติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันกรรมการคณะนี้ ประกอบด้วย

- | | |
|-----------------------------|--------------------------------|
| ๑. นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ | ประธานคณะกรรมการ |
| ๒. พลตรี โอสถ ภาวิไล | รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง |
| ๓. นางเพ็ญพักตร์ ศรีทอง | รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง |
| ๔. นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ | รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม |
| ๕. นางทัศนียา ยิวานนท์ | เลขานุการคณะกรรมการ |
| ๖. พลเอก ไพชยนต์ คำพันเจริญ | โฆษกคณะกรรมการ |
| ๗. นางผาณิต นิติทัณฑ์ประภาศ | ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ |
| ๘. นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ | ที่ปรึกษาคณะกรรมการ |
| ๙. หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล | ที่ปรึกษาคณะกรรมการ |

- | | |
|----------------------------------|---------------------|
| ๑๐. นายพีระศักดิ์ พอจิต | ที่ปรึกษาคณะกรรมการ |
| ๑๑. นายปรีชา บัววิรัตน์เลิศ | กรรมการ |
| ๑๒. นายมณฑิธร บุญตัน | กรรมการ |
| ๑๓. นายยุทธนา ทัพเจริญ | กรรมการ |
| ๑๔. พลเอก วลิต โรจนภักดี | กรรมการ |
| ๑๕. นายอำพล จินดาวัฒนะ | กรรมการ |
| ๑๖. พลเรือเอก อะดุง พันธุ์เอี่ยม | กรรมการ |

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๘

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดทราบและนำเสนอรายงานของคณะกรรมการต่อที่ประชุมวุฒิสภาต่อไป

(ลงชื่อ) วัลลภ ตังคณานูรักษ์

(นายวัลลภ ตังคณานูรักษ์)

ประธานคณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน
สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา

สำเนาถูกต้อง



(นางสาวภิรมย์ นิลทัพ)

ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ
การพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี
ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา



(นางธนยา สิงห์มณี)

ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ
การพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี
ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา

กลุ่มงานคณะกรรมการการพัฒนาสังคมฯ

สำนักกรรมการ ๓ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๘๒๒๕ - ๖

โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๘๒๒๖

ธนยา พิมพ์

ธรรมรัตน์/ธนยา ทาน

ภิรมย์ ตรวง

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานการพิจารณาศึกษา

เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย

คณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของอิทธิพลสื่อที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน นำมาสู่ผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่อาจก่อปัญหาในสังคม ทั้งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การลงทุน ผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบการเมืองการปกครอง และกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนผลกระทบต่อความมั่นคงทางสังคมและสุขภาพของประชาชนในภาพรวม ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหน่วยงานที่กำกับดูแลสื่อ องค์กรวิชาชีพสื่อ ตลอดจนสถาบันการศึกษา และเครือข่ายภาคประชาชนด้านสื่อ เพื่อเด็กและเยาวชน มีความตระหนักถึงสถานการณ์การใช้สื่อที่เป็นปัญหา และแสดงบทบาทหน้าที่ อย่างมีความรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อลดความรุนแรงที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาเรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย” ขึ้น เพื่อศึกษาสถานการณ์ และปัญหาของการใช้สื่อของเด็กและเยาวชนกับความรุนแรงในสังคมไทย และเพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย

คณะกรรมการการพัฒนาสังคมฯ วุฒิสภา จึงได้มอบหมายให้คณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชน ทำหน้าที่ศึกษา และจัดทำรายงานเพื่อนำเสนอสถานการณ์ปัญหา และงานวิจัย ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ พร้อมทั้งจัดเสวนา เพื่อให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อของเด็กและเยาวชน ได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ตลอดจนปัญหา และอุปสรรค รวมทั้งข้อเสนอแนะด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอต่อวุฒิสภา โดยผลการศึกษาสถานการณ์ และปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อและความรุนแรงในสังคมไทย พบว่า ปัจจัยการใช้ความรุนแรงของวัยรุ่นในครอบครัว โรงเรียน และในสังคมปัจจุบัน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปัญหามาจากการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทั้งด้านร่างกายและจิตใจของเด็กแต่ละช่วงวัย การขาดทักษะในการสื่อสารเชิงบวก การขาดความเข้าใจสาเหตุของปัญหา การขาดทักษะของการเป็นผู้ช่วยเหลือ รวมถึงการขาดความรู้เกี่ยวกับสาเหตุและอาการของโรคทางจิตเวชที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนด้วย ส่วนการศึกษาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาในสื่อ พบทั้งความรุนแรงทางเพศ และการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหา หรือจัดเรตติ้ง

ที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาที่เป็นจริง และไม่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย เด็กและเยาวชนจึงได้รับสื่อที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม และได้รับผลกระทบจากเนื้อหาดังกล่าว ที่อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ จนนำไปสู่การก่ออาชญากรรมในสังคม ทั้งยังนำไปสู่การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในวงกว้างที่ทำให้ผู้รับสารที่เป็นเด็กและเยาวชนเกิดความคุ้นชินกับการใช้ความรุนแรงทั้งด้านภาษา เรื่องเพศ และเรื่องพฤติกรรมความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคม โดยขาดการผนึกกำลังที่จะยกระดับเป็นนโยบายระดับชาติ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน พร้อมแสดงออกซึ่งบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบ ที่จะช่วยให้การสื่อสารผ่านสื่อเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ปลอดภัย เพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทยในทุกๆระดับ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวคณะกรรมการจึงได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อ เพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย ดังนี้

๑. ข้อเสนอต่อภาครัฐ

ส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และรู้เท่าทันสื่อให้แก่ทุกกลุ่มเป้าหมายทั้งในและนอกระบบการศึกษา มุ่งส่งเสริม สนับสนุนสถาบันครอบครัว ให้มีความเข้มแข็งโดยเฉพาะด้านสุขภาพจิต ทักษะชีวิต หรือจิตวิทยาครอบครัวให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนในชนบท และกำหนดแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกชุมชนทั่วประเทศมีกิจกรรมที่เสริมพลังบวกให้แก่เด็กและเยาวชน สร้างการมีส่วนร่วมในการออกแบบการใช้สื่ออย่างปลอดภัยและรู้เท่าทันสื่อ รวมทั้งจัดให้มีพื้นที่เล่น หรือส่งเสริมอย่างจริงจังให้มีกิจกรรมหรือโครงการเสริมพลังบวกให้แก่เด็กและเยาวชน และสร้างการมีส่วนร่วมในการออกแบบการใช้สื่ออย่างปลอดภัยและรู้เท่าทันสื่อ ประการสุดท้าย คือ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในสังคมควรจัดให้มีหน่วยเฉพาะกิจเพื่อให้แนวคิดและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการสื่อสารผ่านสื่ออย่างเหมาะสม และทันต่อเหตุการณ์เพื่อลดปัญหาการเกิดพฤติกรรมเลียนแบบหรือการตอกย้ำบาดแผลของผู้ได้รับผลกระทบ

๒. ข้อเสนอต่อสถานศึกษา

ขอให้จัดพื้นที่ หรือจัดตั้งกลไกในสถานศึกษาให้มีบุคลากรในการรับฟัง และเป็นที่ปรึกษาปัญหาของเด็กและเยาวชน เพื่อลดปัญหาด้านสุขภาพจิตในสถานศึกษา และสร้างแนวทางเชิงจิตวิทยาในระบบโรงเรียนโดยเฉพาะห้องปกครองโดยเน้นหลักส่งเสริมพัฒนา เสริมพลังบวก และเยียวยาให้เด็กสามารถอยู่ในระบบการศึกษาได้เพื่อป้องกันการผลักเด็กให้ออกนอกระบบการศึกษา

๓. ข้อเสนอต่อองค์กรกำกับดูแลสื่อ และองค์กรวิชาชีพสื่อ

ขอให้องค์กรวิชาชีพสื่อเพิ่มมาตรการและความเข้มข้นในการกำกับดูแลการปฏิบัติ ตามจริยธรรมวิชาชีพ และขอให้องค์กรกำกับดูแลสื่อกำหนดแนวทางในการสนับสนุนและส่งเสริม อย่างจริงจังให้ผู้ผลิตสื่อนำเสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และชี้ให้เห็นถึงผลกระทบทางลบ ของพฤติกรรมแสดงออกทางเพศและการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมซึ่งอาจก่อให้เกิดความรุนแรง ให้สังคมได้ รวมทั้งกำหนดวิธีการกำกับดูแลสื่อที่ไม่ปลอดภัย ไม่สร้างสรรค์ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพจิตของประชาชนอย่างเคร่งครัด มีการเผยแพร่แนวปฏิบัติในการนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อ ที่ปลอดภัยต่อเด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติร่วมกันอย่างทั่วถึงและจริงจัง กำหนดแนวทาง ในการนำเสนอข่าวอาชญากรรมของสื่อทุกแขนงให้อยู่ในกรอบจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม อย่างเคร่งครัด ทั้งด้านความถี่ ความสมจริง หรือเกินจริง การแสดงอารมณ์ร่วมจากผู้นำเสนอ และช่วงเวลาที่เหมาะสมในการนำเสนอ

๔. ข้อเสนอต่อผู้ประกอบการสื่อ เทคโนโลยี และโทรคมนาคม

จัดทำเกณฑ์มาตรฐานการนำเสนอเนื้อหาของผู้ผลิตสื่อทุกรูปแบบให้สอดคล้อง กับจริยธรรมวิชาชีพสื่อและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาศักยภาพและสร้างแนวทางเพื่อส่งเสริม ความรู้ความเข้าใจและความรับผิดชอบร่วมกันกับผู้ประกอบการสื่อในแพลตฟอร์มต่าง ๆ ในประเทศไทย เกี่ยวกับการเผยแพร่เนื้อหาสื่อในสังคมอย่างสร้างสรรค์ ปลอดภัย ไม่เป็นภัยต่อสังคม และส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน อันอาจก่อให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ หรือมีปัญหาทางสุขภาพจิต

๕. ข้อเสนอต่อองค์กรศาสนา

ร่วมเผยแพร่คำสอนของศาสนา เพื่อยกระดับจิตใจของคนในสังคมให้เกิดความเห็นอก เห็นใจ และลด ละ เลิกการสร้างปัญหาให้แก่ผู้อื่น

คณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี
ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
วุฒิสภา



นายวัลลภ ตังคณานูรักษ์
ประธานคณะกรรมการ



พลตรี โสภ ภาวิไล
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่หนึ่ง



นางเพ็ญพักตร์ ศรีทอง
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่สอง



นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่สาม



นางทัศนာ ยูวานนท์
เลขานุการคณะกรรมการ



พลเอก ไพชยนต์ คำตันเจริญ
โฆษกคณะกรรมการ



นางผาณิต นิตินันท์ประภาส
ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ



หม่อมหลวงพนัดดา ดิศกุล
ที่ปรึกษาคณะกรรมการธิการ



นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
ที่ปรึกษาคณะกรรมการธิการ



นายพีระศักดิ์ พอจิต
ที่ปรึกษาคณะกรรมการธิการ



นายปรีชา บัววิรัตน์เลิศ
กรรมการธิการ



นายมนเทียร บุญตัน
กรรมการธิการ



นายยุทธนา ทัพเจริญ
กรรมการธิการ



พลเอก วลิต โรจนภักดี
กรรมการธิการ



นายอำพล จินตาวัฒน์
กรรมการธิการ



พลเรือเอก อะดุง พันธุ์เอี่ยม
กรรมการธิการ



นายอนุพร อรุณรัตน์
ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

รายงานการพิจารณาศึกษา
เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย
ของคณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ
คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗/๒๕๖๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ที่ประชุมวุฒิสภาได้ลงมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ วรรคสอง (๑๓) โดยมีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทำกิจการ พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งประสานกับองค์กรภายในประเทศ ต่างประเทศ ประชาคมภายในประเทศและนานาชาติ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับแนวทางความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการแก้ปัญหาสังคม ชุมชน เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส การส่งเสริมศักยภาพของชุมชนด้านการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ การคุ้มครองและดูแลผู้ยากไร้ การส่งเสริมความเสมอภาคและขจัดกาเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล การส่งเสริมและพัฒนาสวัสดิการสังคม การเสริมสร้างพลังทางสังคม การสร้างหลักประกัน ความมั่นคง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยรวม พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทยเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อวุฒิสภาตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ ดังนี้

๑. การดำเนินงานของคณะกรรมการ

คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษา ดังนี้

๑.๑ คณะกรรมการได้มีมติมอบหมายให้คณะคณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชนทำหน้าที่พิจารณาศึกษา ซึ่งคณะทำงานคณะนี้ ประกอบด้วย

- | | |
|---------------------------------|-------------------|
| ๑) นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ | ประธานคณะทำงาน |
| ๒) นางธีรรัตน์ วงศ์ณะเอนก | รองประธานคณะทำงาน |
| ๓) นายธนวัน ทองสุกโชติ | คณะทำงาน |
| ๔) นางสาวรัตนา จรุงศักดิ์สิทธิ์ | คณะทำงาน |
| ๕) นางศรีดา ต้นทะอชิพานิช | คณะทำงาน |

(ข)

- | | |
|---|---|
| ๖) นายสัจจะ โชคบุญสงสวัสดิ์ | คณะกรรมการ |
| ๗) นางสาวทิพาพรรณ บุรณสิน | คณะกรรมการ |
| ๘) นายพงศ์ธร จันทร์ศรี | คณะกรรมการ |
| ๙) นางสาวสุชญา สีนธวถาวร | คณะกรรมการ |
| ๑๐) นายวิศุทธิ์ คณิตกุลเศรษฐ์ | คณะกรรมการ |
| ๑๑) นางสาวปราชญา ศิริมหาอาริยะโพธิ์ญา | คณะกรรมการ |
| ๑๒) นายธีร์ ภาวิงคนันท์ | คณะกรรมการ |
| ๑๓) นายธาม เชื้อสถาปนศิริ | คณะกรรมการ |
| ๑๔) นายธนวัฒน์ พรหมโชติ | คณะกรรมการ |
| ๑๕) ผู้แทนองค์กรคุ้มครองเด็กและเยาวชน
กรมกิจการเด็กและเยาวชน
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์ | คณะกรรมการ |
| ๑๖) ผู้แทนศูนย์ประสานงานส่งเสริม
การปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชน
ในการใช้สื่อออนไลน์
กรมกิจการเด็กและเยาวชน
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์ | คณะกรรมการ |
| ๑๗) นางสาวสุดใจ พรหมเกิด | คณะกรรมการ
และเลขานุการคณะกรรมการ |
| ๑๘) นางสาวธรรมรัตน์ ศรีทองกุล | คณะกรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ |
| ๑๙) นายปิยะพงษ์ น้อยเจริญ | คณะกรรมการ
และผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ |

๑.๒ ที่ประชุมคณะกรรมการได้มีมติแต่งตั้ง นางสาวภิรมย์ นิลทัพ ผู้บังคับบัญชา
กลุ่มงานคณะกรรมการการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ
และผู้ด้อยโอกาส และนางธนยา สิงห์มณี นิติกรชำนาญการ กลุ่มงานคณะกรรมการพัฒนา
สังคมฯ ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒
ข้อ ๘๗

๒. วิธีการพิจารณาศึกษา

๒.๑ แต่งตั้งคณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชนโดยมีหน้าที่ในการพิจารณาศึกษาและจัดทำรายงานเกี่ยวกับการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งข้อเสนอแนะด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอต่อวุฒิสภา

๒.๒ จัดเสวนาโต๊ะกลม เรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย” เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุม ๔๐๔ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา (ฝั่งวุฒิสภา)

๒.๓ ศึกษากฎหมาย ข้อมูล งานวิชาการ รายงานวิจัย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการ

๓. ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมการได้พิจารณาศึกษา เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย โดยคณะกรรมการได้มอบหมายให้คณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชน ดำเนินการพิจารณาศึกษากรณีดังกล่าว ซึ่งคณะกรรมการได้พิจารณารายงานของคณะทำงานด้วยความละเอียดรอบคอบแล้ว และได้มีมติให้ความเห็นชอบกับรายงานดังกล่าว โดยถือเป็นรายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการ

จากการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการจึงขอเสนอรายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการ โดยมีรายละเอียดตามรายงานท้ายนี้ เพื่อให้วุฒิสภาได้พิจารณา หากวุฒิสภาให้ความเห็นชอบด้วยกับผลการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการขอได้โปรดแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาและดำเนินการตามแต่จะเห็นสมควรต่อไป ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนสืบไป



(นางทัศนာ ยูวานนท์)

เลขานุการคณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน

สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	(๑)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและสภาพปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๔
๑.๓ ขอบเขตของการพิจารณาศึกษา	๔
๑.๔ วิธีการพิจารณาศึกษา	๔
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
บทที่ ๒ การพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการ	๕
๒.๑ สถานการณ์ ปัญหาความรุนแรงจากการใช้สื่อในสังคม	๕
๒.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในต่างประเทศ	๘
๒.๓ แนวทางการลดความรุนแรงจากการใช้สื่อในต่างประเทศ	๘
๒.๔ แนวทางการลดความรุนแรงจากการใช้สื่อในสังคมไทยสำหรับเด็ก และเยาวชน	๙
บทที่ ๓ ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ	๑๕
๓.๑. ข้อเสนอต่อภาครัฐ	๑๕
๓.๒. ข้อเสนอต่อสถานศึกษา	๑๗
๓.๓. ข้อเสนอต่อองค์กรกำกับดูแลสื่อ และองค์กรวิชาชีพสื่อ	๑๗
๓.๔. ข้อเสนอต่อผู้ประกอบการสื่อ เทคโนโลยี และโทรคมนาคม	๑๗
๓.๕. ข้อเสนอต่อองค์กรศาสนา	๑๘
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	- สรุปผลการเสวนา เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อ เพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุม ๔๐๔ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา (ฝั่งวุฒิสภา)
ภาคผนวก ข	- รายชื่อคณะกรรมการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา และคณะอนุกรรมการ

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและสภาพปัญหา

จากการศึกษาอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน (ตฤณห์ โพธิ์รักษา : ๒๕๖๕) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย ๔ ปัจจัย ได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา เด็กและเยาวชน และสื่อ และจากผลการศึกษากำหนดความก้าวร้าวและความรุนแรงของเด็กและเยาวชน คือ การส่งเสริมความผูกพันทางสังคม สถาบันครอบครัวควรให้ความรักและความอบอุ่นแก่เด็กและเยาวชน มีการอบรมสั่งสอนปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม มีการว่ากล่าวตักเตือนเมื่อเกิดการกระทำผิดและการลงโทษด้วยเหตุผล และกล่าวชื่นชมเมื่อทำความดี ซึ่งเด็กและเยาวชนจะมีการซึมซับพฤติกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัยและหลีกเลี่ยงการกระทำผิดได้ ความผูกพันทางสังคมจะช่วยลดพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงจากอิทธิพลของสื่อ เครือข่ายเด็กและเยาวชนควรมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลพฤติกรรมความรุนแรงผ่านการบริโภคสื่อ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนควรร่วมมือกันสร้างสรรค์สื่อที่มีประโยชน์ และติดตามประเมินผลการดำเนินการ รวมถึงพิจารณาการควบคุมสื่อและบทลงโทษให้ชัดเจน

สอดคล้องกับการศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมความรุนแรงของนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร (ณัฐกร เทียนจันทร์ : ๒๕๖๓) ที่พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทซึ่งเป็นพฤติกรรมความรุนแรง มีสาเหตุหลักอยู่ทั้งหมด ๓ ปัจจัย ดังต่อไปนี้ ๑) การปลูกฝังจากรุ่นพี่หรือศิษย์เก่า ๒) ขาวและสื่อสังคมออนไลน์ และ ๓) ความคึกคะนองของวัยรุ่น และการยั่วยุ ซึ่งทั้ง ๓ สาเหตุนี้กลายมาเป็นปัจจัยหลักที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงรากเหง้าปัญหาที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้ยังพบว่า ปัจจัยภายนอก อาทิ ขาวและสื่อสังคมออนไลน์มีผลทำให้ภาพลักษณ์ของนักศึกษาทั้งสองสถาบันที่ทะเลาะวิวาทกันไม่ได้จางหายไปไหน แต่ยังคงกลายเป็นควันทรงของพฤติกรรมความรุนแรงที่รอแรงกระตุ้นขึ้นได้ทุกเวลา อีกทั้งอาจจะทำให้เกิดการมองข้ามสาเหตุที่แท้จริงจากปัจจัยภายในสถาบัน และมองเพียงพฤติกรรมความรุนแรงในภาพรวมของนักศึกษาทั้งสองสถาบันว่าต้องใช้ความรุนแรงเท่านั้น

นอกจากนี้ ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ศึกษาวิจัยเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเพศ ภาษา และความรุนแรงในละครหลังข่าว โดยพบว่า มีทั้งความรุนแรง เพศ และการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนพบการจัดระดับความเหมาะสมที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาที่เป็นจริงของละครชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่กลุ่มผู้รับชมที่เป็นเด็กและเยาวชนอาจได้รับชมละครที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม และได้รับผลกระทบจากเนื้อหาดังกล่าว อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นปัญหาทั้งในส่วนหลักเกณฑ์และแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ โดยหน่วยงานกำกับดูแล การจัดระดับความเหมาะสมโดยผู้ประกอบการ ตลอดจนความร่วมมือจากภาคประชาชน และความเข้าใจของผู้รับชมเกี่ยวกับความรุนแรง เพศ และภาษาที่ไม่เหมาะสมจากการศึกษา ยังพบว่า หลักเกณฑ์และแนวทางในการจัดทำผังรายการของสำนักงานคณะกรรมการ

กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ หรือ กสทช. ครอบคลุมเรื่อง ความรุนแรง เพศ และภาษาที่ไม่เหมาะสม แต่ยังมีขาดวิธีการกำหนดความแตกต่างระหว่างเนื้อหา รายการประเภท ท น ๑๓ น ๑๘ และ ฉ ที่ชัดเจน และใช้ถ้อยคำอธิบายที่คลุมเครือ จึงต้องมีการตีความที่ถูกต้อง ในขณะเดียวกันในเชิงปฏิบัติการจัดระดับความเหมาะสมหรือเรตติ้งของรายการโทรทัศน์ในแต่ละรายการขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของแต่ละสถานี จึงอาจทำให้เกิดปัญหาการจัดเรตติ้งที่แตกต่าง โดยเฉพาะในรายการละครที่ยังมีการจัดเรตติ้งไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ออกอากาศจริง จึงมีข้อเสนอแนะต่อ กสทช. ในฐานะหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลควรปรับปรุงกลไกต่าง ๆ เพื่อการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหารายการโทรทัศน์ที่มีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมงานวิจัยที่สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นคู่มือสนับสนุนหลักเกณฑ์และแนวทางการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหา รายการโทรทัศน์ที่มีอยู่ เพื่อปรับปรุงตัวแปร หรือตัวชี้วัดให้เกิดความชัดเจน และสามารถนำมาปฏิบัติใช้จริงได้เหมือนกันทุก ๆ ฝ่าย

นอกจากนี้ ยังมีการเสวนา เรื่อง “สื่อกับความรุนแรง : ความรับผิดชอบร่วมของใคร...” เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ จัดโดย สมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน ร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สมาคมคลังปัญญาอาวุโสแห่งประเทศไทย และ บริษัทแอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ การเสวนานี้ได้เปิดพื้นที่ให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคกฎหมาย ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคมและชุมชน ตลอดจนนักวิชาชีพสื่อได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงภัยจากความรุนแรงในสังคมที่สัมพันธ์กับการใช้สื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีคุณธรรม จริยธรรม หรือไม่รับผิดชอบต่อการผลิตและเผยแพร่บนโลกออนไลน์ที่ทุกคนในสังคมยุคปัจจุบันสามารถเข้าถึงและเสพสื่อได้อย่างไร้พรมแดน ดังนั้น จึงมีข้อเสนอจากการเสวนาในวันดังกล่าว ต่อทุกภาคส่วน ดังนี้

ข้อเสนอต่อภาครัฐ :

ควรกำหนดมาตรฐาน ควบคุม การจัดเรตติ้งรายการ เรตติ้งเกมเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน มุ่งส่งเสริม สนับสนุนสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น และส่งเสริมพัฒนาทักษะของคนในด้านการสื่อสาร ผ่านระบบการจัดการศึกษา รวมทั้งสร้างระบบพี่เลี้ยงในชุมชน สร้างกลุ่มแกนนำ ให้มีทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชน สามารถขอความช่วยเหลือได้เมื่อเกิดปัญหา หรือต้องการรับความช่วยเหลือทั้งจัดระบบดูแลเด็กตั้งแต่แรกเกิด จนถึง ๖ ขวบ ซึ่งเป็นช่วงเวลาสำคัญของชีวิตให้มีสุขภาพร่างกาย จิตใจ สติปัญญาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ตลอดจนการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง และเตรียมความพร้อมให้เด็กได้เติบโตอย่างมีคุณภาพ และเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสื่อ เพื่อไม่ให้มีการนำเสนอเนื้อหาที่มีความรุนแรงและมีระบบคัดกรองเนื้อหาสื่อก่อนนำเสนออย่างเหมาะสม ประการสุดท้าย คือ บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอต่อภาคเอกชน :

ควรจัดทำเกณฑ์มาตรฐานในการกำหนดเนื้อหาของผู้ผลิตรายการและผู้ผลิตสื่อให้สามารถนำเสนอเนื้อหาว่าควรมีขอบเขตเพียงใด ควรมุ่งส่งเสริมให้ผู้ผลิตรายการ ผู้ผลิตสื่อ ควรจำกัดเนื้อหาพฤติกรรมและความรุนแรงเรื่องเพศและการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม โดยเนื้อหาควรส่งเสริมความรู้ คุณธรรมและจริยธรรมให้แก่คนในสังคม ลดเนื้อหาความรุนแรงในการนำเสนอ และเสนอข่าวอย่างมีความรับผิดชอบไม่เป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่เนื้อหาความรุนแรงซ้ำ และผู้ทำงานเกี่ยวกับสื่อต้องมีจริยธรรมวิชาชีพ และต้องมีระบบการกำกับดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมุ่งส่งเสริมให้ผู้ทำงานด้านสื่อที่เป็นวิชาชีพ มีการพัฒนาความรู้ เพื่อสร้างสติปัญญาให้กับคนในสังคมเป็นโรงเรียนให้กับสังคม

ข้อเสนอต่อภาคการศึกษา :

ควรให้มีการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการใช้สื่อกับพฤติกรรมความรุนแรงในสังคมไทย เพิ่มมากขึ้นและขอให้คณะ/สาขา ที่สอนเกี่ยวกับสื่อ หรือการสื่อสาร ร่วมกันส่งเสริมทักษะให้แก่นักสื่อสารมวลชนเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ในการนำเสนอสื่อที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ ไม่ละเมิดจริยธรรม หรือกฎหมาย สุกท้าย คือ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในสังคม ขอให้คณะ/สาขาที่เปิดสอนเกี่ยวกับสื่อ หรือการสื่อสารนำเสนอข่าวความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสื่อสารของครอบครัว สถาบันการศึกษา และองค์กรสื่อมวลชนเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าว อย่างถูกต้อง เหมาะสม ไม่ละเมิดจริยธรรม ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนและไม่ขัดต่อหลักกฎหมาย

ข้อเสนอต่อภาคประชาชน/สังคม :

ขอให้ครอบครัวมีความเข้าใจ ร่วมแก้ปัญหา และพร้อมที่จะขอคำแนะนำหรือคำปรึกษาจากจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยา เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชน หรือสมาชิกในครอบครัว และร่วมส่งเสริม สนับสนุนการให้ความรู้แก่สังคม ชุมชน และครอบครัว และร่วมเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน

ข้อเสนอต่อโรงเรียนและเด็กและเยาวชน :

ขอให้โรงเรียนจัดพื้นที่ หรือจัดตั้งองค์กรในโรงเรียน ให้มีบุคลากรในการรับฟัง และเป็นที่ปรึกษาปัญหาของเด็กและเยาวชน และขอให้เด็กและเยาวชน มีวิจารณญาณในการรับสื่อ และเลือกรับสื่อที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์ และปลอดภัย

กล่าวโดยสรุป การลดและแก้ปัญหาจึงเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคมที่เป็นทั้งผู้รับ ผู้ผลิต และผู้ส่งสาร อีกทั้งต้องใช้มาตรการด้านกฎหมายคุ้มครองผู้ที่ได้รับผลกระทบและให้รับรู้หรือรับทราบถึงสิทธิขั้นพื้นฐานในการปกป้องตนเอง ตลอดจนเป็นการกระตุ้นภาครัฐที่รับผิดชอบนำข้อเสนอเชิงนโยบายไปปฏิบัติตามกรอบอำนาจหน้าที่ ผลกระทบจากความรุนแรงที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อได้มีการสื่อสารและเผยแพร่ พร้อมมีกรณีศึกษาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม จากการเสวนาในครั้งนี้ อันช่วยเสริมสร้างให้สังคมทุกภาคส่วนได้มีความตระหนักและใช้บทบาทและอำนาจหน้าที่ร่วมกันรับผิดชอบ ซึ่งสามารถลดความรุนแรงที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อได้อย่างเป็นรูปธรรม ต่อไป

จากข้อมูลข้างต้น คณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา โดยคณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ ในเด็กและเยาวชน วุฒิสภา จึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อพฤติกรรม ความรุนแรงของเด็กและเยาวชน ที่อาจก่อให้เกิดปัญหาในสังคมหลายระดับ จึงเห็นควรดำเนินการ พิจารณาศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย เพื่อกระตุ้น ให้ทุกภาคส่วนแสดงบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเองเพื่อร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหา ต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ในการพิจารณาศึกษา ดังต่อไปนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสถานการณ์ และปัญหาในการใช้สื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคมไทย
- ๑.๒.๒ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย

๑.๓ ขอบเขตของการพิจารณาศึกษา

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา เน้นการศึกษาสถานการณ์ และปัญหาในการใช้สื่อที่ก่อให้เกิด ความรุนแรงในสังคมไทย และรวบรวมข้อเสนอแนะจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านระยะเวลา คณะกรรมการการพัฒนาสังคมฯ วุฒิสภา โดยคณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชน ดำเนินการพิจารณาศึกษา รวบรวมข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระหว่างเดือนธันวาคม ๒๖๖๖ - เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

๑.๔ วิธีการพิจารณาศึกษา

๑.๔.๑ ศึกษาผลการวิจัย และเอกสารเกี่ยวกับการใช้สื่อของเด็กและเยาวชนกับความ รุนแรงในสังคม ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

๑.๔.๒ จัดเสวนาเพื่อรับฟังข้อมูลปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และความคิดเห็น จากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการแพทย์ ด้านจิตวิทยา ด้านสื่อและเทคโนโลยี ด้านการศึกษา ด้านการบังคับใช้กฎหมาย ด้านการกำกับดูแลสื่อ ด้านการปกป้องและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นต้น

๑.๕ ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ได้ทราบสถานการณ์ และปัญหาในการใช้สื่อของเด็กและเยาวชนที่ก่อให้เกิด ความรุนแรงในสังคมไทย

๑.๕.๒ ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย

บทที่ ๒

การพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการกิจการ

๒.๑ สถานการณ์และปัญหาการใช้สื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคมไทย

๒.๑.๑ การศึกษาความรุนแรงทางโซเชียลมีเดียและการรับรู้ของวัยรุ่น ของ อับสร เสถียรทิพย์ และคณะ (๒๕๖๐) ได้เสนอแนวทางป้องกันที่เด็กและเยาวชนสามารถปฏิบัติได้เอง ดังนี้ ๑) มีวิจารณญาณในการส่งและเสพสื่อ คิดก่อนทำ รู้จักระงับยับยั้งชั่งใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา ๒) ปล่อยผ่านบางเรื่อง “ถ้าเจอคลิปหรือโพสต์ หรือเจออะไรก็ตามบนโซเชียลที่มีความรุนแรงก็อย่าไปสนใจ ปล่อยผ่านไป เลื่อนผ่านไป ไม่ต้องกดดู ไม่ต้อง comment หรือ like หรือ share” ๓) ช่วยกันสอดส่องดูแลใช้โซเชียลมีเดียในทางสร้างสรรค์ ๔) หลีกเลี่ยงความรุนแรง ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือมีส่วนร่วมในความรุนแรง ๕) รู้จักป้องกันตนเองและเพื่อน เช่น การตั้งความเป็นส่วนตัวในเฟซบุ๊ก และ ๖) วัยรุ่นควรร่วมตั้งกฎเกณฑ์การใช้โซเชียลมีเดีย และสิ่งที่ผู้ปกครองควรทำ คือ ๑) ยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก “เปิดใจ” “เปิดกว้าง” ๒) ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็กให้เพียงพอ ๓) ให้คำแนะนำ ให้ความรู้ในการใช้โซเชียลมีเดีย “ปลูกฝังเรื่องสื่อตั้งแต่เด็ก เพื่อที่จะมีการไตร่ตรองก่อนรับสื่อ” ๔) ปลูกฝังความคิดวัยรุ่นให้เลิกสร้างปัญหาและความรุนแรง “เพราะส่วนใหญ่ข่าวที่ออกมาหรือข่าวกันจะเป็นวัยรุ่นและวัยรุ่นทำงาน” ๕) ตั้งข้อจำกัดในการโพสต์ ๖) ควบคุมคัดกรอง และ ๗) เข้มงวดเรื่องกฎหมายมากขึ้น และมีมาตรการที่เด็ดขาด

๒.๑.๒ การวิเคราะห์ห้องค์ประกอบด้านเนื้อหาของสื่อออนไลน์ต่อการป้องกันการใช้ความรุนแรงของเด็กวัยรุ่น (สหะ พุกศิริวงศ์ชัย : ๒๕๖๕) พบว่า สภาพการณ์และปัจจัยการใช้ความรุนแรงของวัยรุ่นทั้งในครอบครัวและโรงเรียนในสังคมปัจจุบัน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยปัญหามาจากการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการ ขาดการสื่อสารเชิงบวก ขาดความเข้าใจสาเหตุของปัญหา ขาดทักษะของการเป็นผู้ช่วยเหลือ รวมถึงโรคทางจิตเวช ส่วนการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบด้านเนื้อหาของสื่อออนไลน์ที่เหมาะสมกับการป้องกันความรุนแรงนั้น เป็นสื่อออนไลน์ที่เข้าถึงง่าย มีเนื้อหาที่น่าสนใจ น่าติดตาม เหมาะสมกับเพศและวัย เป็นสื่อเพื่อให้ความรู้กับวัยรุ่น ครอบครัว ผู้บริหาร และครูในโรงเรียน โดยมีองค์ประกอบด้านเนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการวัยรุ่น ทักษะป้องกันความรุนแรง การสื่อสารเชิงบวก ความเข้าใจสาเหตุของความรุนแรงและทักษะของผู้ช่วยเหลือ

๒.๑.๓ สถานการณ์ความรุนแรงจากภัยออนไลน์ที่มีต่อเด็กและเยาวชนไทย

การสำรวจสถานการณ์เด็กไทยกับภัยออนไลน์ ปี ๒๕๖๕ โดยมูลนิธิอินเทอร์เน็ตร่วมพัฒนาไทย ร่วมกับ COPAT ระหว่างเดือน พฤษภาคม - กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กกรกฎาคม ๒๕๖๕ อายุ ๙ - ๑๘ ปี จำนวน ๓๑,๙๖๕ คน พบว่า ร้อยละ ๘๑ มีสมาร์ทโฟนเป็นของตนเอง ร้อยละ ๖๔ มีอินเทอร์เน็ตที่บ้าน ร้อยละ ๘๕ ใช้โซเชียลมีเดียทุกวัน การสำรวจนี้ให้ข้อมูลมากมายเกี่ยวกับภัยออนไลน์ต่อเด็ก ทำให้ต้องทบทวนว่าเรามีมาตรการปกป้องดูแลเด็กที่ใช้สื่อออนไลน์ได้ดีเพียงใด

- เด็กร้อยละ ๒๖ ถูกระรานทางไซเบอร์ (Cyber Bullying)
- ร้อยละ ๕๔ ไม่ได้บอกใครเกี่ยวกับเรื่องการกลั่นแกล้งระรานที่เกิดขึ้น
- เด็กร้อยละ ๕๘ เข้าถึงสื่อลามกอนาจาร และร้อยละ ๖๐ ในนั้นเป็นสื่อลามกอนาจารเด็ก เด็กบางส่วนเก็บสื่อลามกอนาจารเด็กเอาไว้ส่งต่อ หรือแชร์กับเพื่อนออนไลน์
- เด็กร้อยละ ๓๖ พุดคุยกับเพื่อนออนไลน์ในทางซู้สาว ซึ่งอาจนำไปสู่การล่อลวงเด็กเพื่อวัตถุประสงค์ทางเพศ (child grooming)
- เด็กร้อยละ ๑๘ นัดพบเพื่อนออนไลน์ ซึ่งร้อยละ ๕ เคยนัดพบมากกว่า ๑๐ ครั้งในช่วง ๑๒ เดือนที่ผ่านมา เป็นความเสี่ยงที่เด็กอาจถูกทารุณกรรม ละเมิด หรือแสวงหาประโยชน์ทางเพศ
- เด็กร้อยละ ๔๗ เคยได้รับ link หรือชวนเล่นพนันออนไลน์และร้อยละ ๗ เคยเล่นพนันออนไลน์
- เด็กร้อยละ ๓๕ เคยได้รับแจ้งเป็นผู้โชคดีถูกรางวัลหรือถูกชวนไปร่วมลงทุนที่มีผลตอบแทนสูง
- เด็กร้อยละ ๓๐ เคยถูกโกงจากการสั่งซื้อสินค้าทางออนไลน์
- เด็กร้อยละ ๗๕ เล่นเกมออนไลน์ และร้อยละ ๔๔ เล่นมากกว่า ๓ ชั่วโมงต่อวัน เด็กยอมรับว่ามีปัญหาด้านการเงิน การเรียน อารมณ์รุนแรงก้าวร้าวมากขึ้น รวมถึงมีปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนหรือครอบครัว
- เด็ก ๑ ใน ๓ คน ถูกจีบออนไลน์ แต่เด็กประถมร้อยละ ๑๒ ก็มีประสบการณ์ถูกจีบออนไลน์แล้ว การจีบเด็กอาจนำไปสู่ปัญหาการล่อลวงเด็กเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางเพศ หรือ child grooming
- เด็กร้อยละ ๒๖ เคยวิดีโอคอลอนาจารเด็กชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ๑ ใน ๕ คนทำสิ่งนี้ แต่เด็กชั้นประถมศึกษา ร้อยละ ๗ ก็เคยทำ หลายครั้งเด็กถูกอัดคลิปแล้วนำกลับมาข่มขู่แบล็กเมล (Sextortion) ให้เด็กโอนเงิน ออกไปพบแล้วรวมโทรม เด็กเกิดความเครียด แก้ไขปัญหาไม่ได้หลายกรณีนำไปสู่การฆ่าตัวตาย หากมีกฎหมาย Cyberstalking , Sexting , Grooming จะสามารถเอาผิดได้ในบางกรณี
- INHOPE เครือข่ายฮอตไลน์สากลที่มีสมาชิกสายด่วน ๕๐ แห่งทั่วโลกทำงานต่อสู้กับปัญหาภาพลามกอนาจารเด็กและการแสวงหาประโยชน์ทางเพศเด็ก

๒.๑.๔ อิทธิพลของสื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่ (ทัศนมินทร์ รัชตารณรัชต์ และณิรณัฐ วงศ์เจริญ)

จากสถานการณ์สื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่จากการศึกษา พบว่า ประเภทของสื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์

อิทธิพลของสื่อของเด็กและเยาวชนที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่จากการศึกษา พบว่า ตัวแปรด้านสื่อ (media) ด้านสิ่งเร้าของสื่อ (stimulation) ด้านการรับรู้ (recognition) และด้านการเรียนรู้ (learning) มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ (violent)

ปัจจัยของสื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่

๑. ผลการสัมภาษณ์เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวในสถานพินิจเด็กและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยกลุ่มตัวอย่างเพศชายมีอายุระหว่าง ๑๒ - ๑๘ ปี ถูกควบคุมตัวเนื่องจากกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จำนวน ๗ คน และกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ จำนวน ๓ คน สำหรับเพศหญิงมีอายุระหว่าง ๑๒ - ๑๘ ปี โดยทั้งหมดกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูล ดังนี้

- ปัจจัยประเภทของสื่อที่มีอิทธิพลของความรุนแรงพบว่า สื่อที่มีความรุนแรงแฝงอยู่มาก ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เกมคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และสื่อโทรคมนาคมตามลำดับ โดยสื่อที่มีความรุนแรง ที่เข้าถึงมากที่สุดในแต่ละวัน ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ เกมคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต สื่อโทรคมนาคม สื่อมวลชน และหนังสือพิมพ์ ตามลำดับ โดยที่ภาพเสียง และเนื้อหา ของสื่อมีการใช้กลยุทธ์วิธีสร้างความสนใจ มีการโน้มน้าวจิตใจ การชวนเชื่อ การสร้างความต้องการ การสร้างความสนใจ เพื่อให้เกิดการติดตามและกระทำตามในรูปแบบต่าง ๆ

- ลักษณะพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ มีดังนี้

(๑) พฤติกรรมความรุนแรงที่แสดงออกทางวาจา ได้แก่ การล้อเลียนด้านร่างกายและด้านบุคลิกภาพ ส่วนใหญ่ในกลุ่มนักเรียนหญิงจะใช้คำพูดเสียดสี เยาะเย้ย ล้อเลียน และการไม่ยอมรับเข้ากลุ่ม สำหรับกลุ่มนักเรียนชายจะชอบล้อเลียนนักเรียนหญิงมากกว่าล้อเลียนเพศเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าล้อเลียนแล้วได้ผล เช่น นักเรียนหญิงแสดงอารมณ์โกรธ ด่าทอกลับ ยิ่งสร้างความสนุกสนานและเพิ่มอัตราความถี่ในการล้อเลียนยิ่งขึ้น และพบว่านักเรียนในระดับมัธยมต้นจะมีพฤติกรรมการล้อเลียนปมด้อยมากกว่านักเรียนในระดับมัธยมปลาย

(๒) พฤติกรรมความรุนแรงที่แสดงออกทางกาย ได้แก่ การขว้างปาสิ่งของ การทำร้ายผู้อื่นด้วยวิธีการเตะต่อยตี การผลัก การกระชาก และพฤติกรรมการแข่งรถในทางสาธารณะ

(๓) พฤติกรรมการทำทายเป็นและแข่งขัน การกระทำความผิดทางจริยธรรม เพื่อให้เกิดการยอมรับและเป็นผู้นำกลุ่ม เช่น แข่งขันก่อคดีอาชญากรรม แข่งขันการมีคู่นอน และการแข่งขันกระทำทำทายเป็นทางกฎหมายบ้านเมือง เป็นต้น

๒. ผลการสัมภาษณ์จากนักวิชาการ ผู้บริหารระดับนโยบาย ให้ข้อมูลว่าปัญหาเรื่องสื่อเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัวไม่ใช่เฉพาะตัวเด็กเท่านั้น ซึ่งปัจจุบัน "เด็กถูกลี้นด้วยสื่อ" เด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่ถูกปล่อยให้ใช้ชีวิตอยู่กับสื่อ เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต เนื่องจากด้วยหลายสาเหตุ รวมถึงการที่ผู้ปกครองต้องดิ้นรนทำมาหากิน ไม่มีเวลาอยู่กับลูกและให้เงินลูกได้ใช้จ่ายในการเสพสื่อต่าง ๆ นั้น โดยคิดว่าดีกว่าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ในขณะที่เด็กและเยาวชนขาดกระบวนการรับรู้และเรียนรู้จากสื่ออย่างถูกต้อง ซึ่งทำให้เกิดการพฤติกรรมเลียนแบบและเกิดผลกระทบบตามมาอย่างชัดเจน ได้แก่

(๑) เด็กดูการ์ตูนที่มีการชกต่อยกันแล้วเด็กจะทำตามด้วยการไปชกเพื่อน

(๒) กลุ่มฮีโร่ในสื่อที่แสดงให้เห็นว่าตัวเองจะเป็นฮีโร่ และได้รับการยกย่องจากการปราบเหล่าร้ายแม้ว่าจะใช้ความรุนแรงทำร้ายคนอื่น หรือทำลายข้าวของ

(๓) กรณีเหยื่อเป็นคนเลว การลงโทษด้วยความรุนแรงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และการแก้แค้นเป็นสิ่งที่น่าเชิดชู

(๔) ละครที่มีฉากพระเอกข่มขืนนางเอก แต่ต่อมากลายเป็นคู่รักกันโดยที่นางเอกก็ไม่ได้คิดแม้แต่จะแจ้งความ กลายเป็นว่าผู้ชายข่มขืนผู้หญิงแล้วได้ดีแทนที่จะถูกลงโทษ

(๕) การดูสื่อที่มีความรุนแรงบ่อยครั้งจนเกิดความชินชา กรณีละครที่มีฉากตบตีกันบ่อยครั้งอาจจะทำให้รู้สึกเฉย ๆ เมื่อเห็นคนในสังคมตบตีกัน

๒.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในต่างประเทศ

Jeffrey Lane (สิงหาคม, ๒๕๖๕) รองศาสตราจารย์ด้านการสื่อสาร แห่ง Rutgers School of Communication and Information ทำการศึกษาเรื่อง “How Social Media Use Mitigates Urban Violence: Communication Visibility and Third-Party Intervention Processes in Digital Urban Contexts” และเผยแพร่ออนไลน์ในวารสาร Qualitative Sociology เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๕ การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นว่าทฤษฎีการสื่อสารและเทคโนโลยีสามารถนำมาใช้เพื่อทำความเข้าใจ และแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างไร ความรุนแรงของปืนและการกระจุกตัวของปืนในพื้นที่ยากจน และการแบ่งแยกทางเชื้อชาติ ผลการศึกษาพบว่า การใช้โซเชียลมีเดียสามารถลดความรุนแรงและสามารถป้องกันความรุนแรงของปืน และกลุ่มอาชญากรในย่านชุมชนแออัดของสหรัฐอเมริกา และการใช้โซเชียลมีเดียช่วยให้สมาชิกชุมชนในเขตเมืองของสหรัฐอเมริกาสามารถลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นเพื่อลดความรุนแรง รวมถึงสามารถป้องกันความรุนแรงจากปืนและกลุ่มอาชญากรได้ด้วย

๒.๓ แนวทางการลดความรุนแรงจากการใช้สื่อในต่างประเทศ

World report on violence and health จัดทำโดย องค์การอนามัยโลก (๒๕๕๗) ได้รายงานเกี่ยวกับ แนวทางการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในแอฟริกาใต้ ว่า สถาบันการสื่อสารด้านสุขภาพและการพัฒนา (IHDC) ได้ใช้พลังของสื่อมวลชนเพื่อส่งเสริมสุขภาพ และการพัฒนาโครงการขององค์กรพัฒนาเอกชนเชื่อมโยงประเด็นทางสังคมและสุขภาพเข้าด้วยกัน สู่ละครโทรทัศน์และวิทยุ ในช่วงโปรแกรมใหม่ หรือช่วงเวลาที่ผู้รับสารเป็นจำนวนมาก สามารถเข้าถึงผู้ชมหลายล้านคนทั่วประเทศ โดยให้ผู้ชมและผู้ฟังมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด รูปแบบของรายการนั้น มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนทัศนคติพื้นฐาน และบรรทัดฐานทางสังคม และท้ายที่สุดคือ เปลี่ยนพฤติกรรม ละครที่ออกอากาศเรื่องหนึ่งชื่อ Soul City มุ่งเป้าไปที่ประชาชนทั่วไป ในขณะที่เรื่องที่ ๒ คือ Soul Buddyz สำหรับเด็กอายุ ๘ - ๑๒ ปี Soul City เป็นหนึ่งในรายการยอดนิยมในแอฟริกาใต้ที่โทรทัศน์เข้าถึงเกือบ ร้อยละ ๘๐ ของผู้ชมเป้าหมาย คือประมาณ ๑๖ ล้านคน และ Soul Buddyz มีเด็กจำนวนสองในสามของทั้งประเทศ รับชมในแอฟริกาใต้ และได้มีการจัดทำหนังสือคู่มือเพิ่มเติมเพื่อประกอบการออกอากาศ มีข้อมูลหัวข้อที่ครอบคลุมพร้อมภาพประกอบตัวละครยอดนิยมจากโทรทัศน์ โครงการนี้ยังได้ผลิตเทปเสียงและวิดีโอเพื่อใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งเป็นทางการ และมุ่งเป้าไปที่การศึกษานอกระบบ

นอกจากนี้ World report on violence and health ก็ยังได้นำเสนอ โครงการ การตอบสนองต่อภัยคุกคามความรุนแรง : ชาวอเมริกันเชื้อสายอเมริกาเป็นแนวร่วมป้องกันความ รุนแรง ในประเทศในทวีปอเมริกา เช่นเดียวกับทั่วโลก เนื่องจากได้เล็งเห็นว่า ความปลอดภัยสาธารณะ ถือเป็นประเด็นหนึ่งของความกังวลเร่งด่วนของรัฐบาล จากมุมมองทางเศรษฐกิจของประเทศ ความรุนแรงส่งผลกระทบต่อชาวต่างชาติ และการลงทุนในประเทศ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเติบโต และการพัฒนาในระยะยาว ความรุนแรงยังทำให้ประชาชนรู้สึกไม่มั่นคง และสูญเสียศรัทธา ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและระบบการเมืองของตน เพื่อตอบสนองต่อข้อกังวลนี้ องค์กรระดับ นานาชาติและระดับภูมิภาค ๕ แห่ง และองค์กรระดับชาติ ๑ แห่ง ได้ผนึกกำลังกันในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓ เพื่อจัดตั้งโครงการริเริ่มที่เรียกว่า Inter-American Coalition เพื่อป้องกันความรุนแรง โดยองค์กรที่เข้าร่วมได้แก่ ธนาคารเพื่อการพัฒนาอเมริกา องค์กรรัฐอเมริกัน องค์กรอนามัยอเมริกัน องค์กรการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค แห่งสหรัฐอเมริกา และธนาคารโลก

กิจกรรมหลักของโครงการ ได้แก่ สนับสนุนการรณรงค์เพื่อสร้างความตระหนักรู้ ของประชาชนเกี่ยวกับความสำคัญของการป้องกันความรุนแรง สนับสนุนความพยายามในการรวบรวม และเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงและอาชญากรรม ในพื้นที่และระดับชาติ และจัดทำ เว็บไซต์เกี่ยวกับการป้องกันความรุนแรง พร้อมฐานข้อมูลแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด รวมทั้งให้ข้อมูล เกี่ยวกับการป้องกันความรุนแรงแก่ผู้กำหนดนโยบายและผู้มีอำนาจตัดสินใจทั่วทั้งภูมิภาค จัดสัมมนา ระดับภูมิภาคและการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการป้องกันความรุนแรง ตลอดจนการจัด ทักษะศึกษา อีกทั้งการทำงานร่วมกับสื่อ ทำงานร่วมกับรัฐมนตรีของรัฐบาล นายกเทศมนตรีเมือง และเจ้าหน้าที่ระดับชาติและระดับท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มชาติพันธุ์ และศาสนาในชุมชน ประการสุดท้ายคือ ให้การสนับสนุนด้านเทคนิคในการออกแบบ การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผลโครงการเพื่อป้องกันความรุนแรงระดับชาติ

๒.๔ แนวทางการลดความรุนแรงจากการใช้สื่อในสังคมไทยสำหรับเด็กและเยาวชน

คณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา โดยคณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชน ได้จัดการเสวนา เรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย” เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุม ๔๐๔ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา (ฝั่งวุฒิสภา) โดยมีการนำเสนอสถานการณ์ เรื่อง “ความรุนแรงที่สัมพันธ์กับการใช้สื่อในสังคมไทย” โดย นางศรีดา ตันหะอธิพานิช คณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชนนำเสนอ และข้อเสนอ เชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย โดย นางธีรารัตน์ พันทวี วงศ์ชนะอเนก ในการเสวนาดังกล่าวได้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้แทนทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมเสวนา ได้แก่ คณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่กำกับดูแลสื่อ องค์กรวิชาชีพสื่อ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และเครือข่ายภาคประชาชนด้านสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๒.๔.๑. จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น ผู้แทนกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ “แนวทางการพัฒนาระบบสุขภาพจิตเพื่อสังคมไทยไร้ความรุนแรง” เป็นหนึ่งในสามของระบบสุขภาพที่ผ่านการรับรองจากสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ เมื่อเดือนธันวาคม ปี ๒๕๖๖ กล่าวโดยสรุปก็คือ คำว่า “ระบบสุขภาพจิต” ไม่ได้หมายความถึง ผู้ป่วยจิตเวชเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายความรวมถึงช่วงเวลาก่อนป่วย ระหว่างป่วยจนถึงหลังป่วย ระบบสุขภาพจิตเพื่อสังคมไทยไร้ความรุนแรงจะมุ่งเน้นในระยะก่อนป่วย เนื่องจากหากเกิดอาการป่วยหรือเกิดความรุนแรงขึ้นแล้ว จะทำการรักษาและฟื้นฟูได้ยากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชน

ปัจจุบันพบว่า ร้อยละ ๗๕ ของผู้ป่วยทางจิตมีอาการเริ่มต้นในช่วงอายุก่อน ๑๘ ปี ร้อยละ ๕๐ ของผู้ป่วยทางจิตมีอาการเริ่มต้นก่อนอายุ ๑๕ ปี ทั้งสองช่วงดังกล่าวเด็กและเยาวชนยังอยู่ในสถานศึกษาและต้องได้รับการดูแลด้านจิตใจเป็นอย่างดี จึงจะทำให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพทางใจที่เข้มแข็ง และเมื่อพิจารณาถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย พบว่า ความรุนแรงมีรากฐานมาจากความรุนแรงโดยได้ศึกษาวิเคราะห์กลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนพบว่า ร้อยละ ๙๕ เป็นเด็กที่ป่วยด้วยโรคจิตเวชอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ มากกว่าร้อยละ ๘๐ เป็นเด็กที่ใช้สารเสพติด ทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์กับปัญหาสุขภาพใจทั้งสิ้น เนื่องจากไม่ได้รับโอกาสหรือไม่ได้รับการดูแลที่อ่อนโยนในสภาพแวดล้อมที่ดี อยุ่อย่างไรก็ตาม ปัญหาส่วนหนึ่งมาจากความบกพร่องของระบบบริการสุขภาพจิต อาทิ มีแพทย์จิตเวชเด็ก นักจิตเวชเด็ก และพยาบาลจิตเวชเด็กไม่เพียงพอ จึงเป็นเหตุผลที่ใช้คำว่า “ระบบสุขภาพจิตเพื่อสังคมไทยไร้ความรุนแรง” กล่าวคือ เป็นระบบสุขภาพจิตที่มุ่งเน้นให้มีการป้องกันตั้งแต่ก่อนป่วยโดยการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจหรือทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน รวมไปถึงครอบครัว ส่วนจิตเวช คือ การรักษาภายหลังจากที่มีอาการป่วยจะสามารถลดปัญหาได้เพียงหนึ่งในสามเท่านั้น และต้องดูแลบาดแผลทางใจอย่างต่อเนื่องยาวนานในทางกลับกัน หากดูแลก่อนป่วยจะลดปัญหาได้ถึงสองในสาม ระบบสุขภาพจิตเพื่อสังคมไทยไร้ความรุนแรงควรขับเคลื่อนการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาด้านจิตเวชแยกอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของสังคมจึงเสนอให้ ๑) ใช้คำว่า “จิตวิทยาครอบครัว” โดยพิจารณาว่า ทำอย่างไรให้คนในครอบครัวมีสุขภาพทางใจที่ดีและส่งเสริมให้มีการให้บริการสุขภาพจิตในระดับชุมชนมากขึ้น อาทิ ให้ครูในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) ที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนเป็นที่เลี้ยงเด็กฝึกฝนให้มีทักษะชีวิต และ ๒) มีระบบการดูแลนักเรียนในห้องปกครองของสถานศึกษา ทุกแห่ง ทั่วประเทศ

๒.๔.๒ ผู้แทนกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เสนอว่า สาเหตุสำคัญที่เด็กและเยาวชนเข้าสู่สถานพินิจฯ พบว่า ร้อยละ ๗๐ เป็นเด็กที่มีปัญหาครอบครัว ร้อยละ ๓๐ เป็นเด็กที่ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัวที่เหมาะสม ถึงแม้ ในอนาคตคาดว่า ประเทศไทยจะขาดแคลนทรัพยากรบุคคลแต่ก็ยังไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมหรือให้ความสำคัญกับบุคลากรกลุ่มนี้ จึงเป็นเหตุให้เด็กมีความก้าวร้าวมีแนวโน้มที่จะใช้สารเสพติดมากขึ้นส่งผลต่อการตัดสินใจกระทำความผิดรวมถึงปัญหาการคบเพื่อน หรือการเลียนแบบการกระทำที่ไม่ถูกต้องจากเพื่อน การกระทำผิดเล็กน้อยแต่ไม่ถูกลงโทษจนทำให้ไม่มีความสำนึกผิด และมีการกระทำความผิดที่รุนแรงมากขึ้นจนถึงขั้น

อาชญากรรม เป็นต้น ปัจจุบันพบว่า สถิติคดีที่มากที่สุด คือ คดียาเสพติด รองลงมาเป็นคดีการกระทำความผิดต่อชีวิตและร่างกาย คดีการพกพาอาวุธร้ายแรง เนื่องจากไม่มีการกำกับหรือควบคุมแหล่งอาวุธที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย หรือมีปัจจัยในการทำลายล้างที่เป็นอันตรายได้ หากยังไม่ตระหนักหรือละเลยเด็กและเยาวชนที่มีปัญหา หรืออยู่ในชุมชนที่สร้างปัญหา ท้ายที่สุดจะทำให้เด็กกลุ่มดังกล่าวต้องพักการเรียนหรือโดนไล่ออก ดังนั้น ๑) ควรจัดการให้เด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าวเข้าถึงระบบการศึกษาหรือจัดการชุมชนที่ได้มาตรฐาน และ ๒) ควรบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ปกครองร่วมด้วย เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ เนื่องจากปัจจุบันการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม และยังมีข้อเสนอเพิ่มเติม ดังนี้

- ควรมีข้อเสนอเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ เนื่องจากพบว่า มีปัญหามากที่สุด เช่น เฟซบุ๊ก รายการโทรทัศน์บางช่องที่เสนอข่าวอาชญากรรมซ้ำจนเป็นเรื่องปกติก่อให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ายังไม่มีการกำหนดจรรยาบรรณของสื่อออนไลน์ให้รับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว

- ควรควบคุมการใช้โทรศัพท์มือถือของเด็กให้เป็นเวลา เช่น ห้ามใช้โทรศัพท์มือถือระหว่างเรียน เป็นต้น

- ควรส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อสร้างสรรค์ และไม่เสนอข่าวในเรื่องที่ไม่ควร เช่น คดีอาชญากรรม ฯลฯ โดยการเร่งกำกับดูแลสื่อกลุ่มนี้ เนื่องจากส่วนใหญ่ต้องการเพียงความนิยมหรือการยอดการติดตามที่สูงเท่านั้น

- ควรส่งเสริมให้ครอบครัวเข้มแข็งโดยต้องพิจารณาด้วยหลักเหตุผล และข้อเท็จจริงในการแก้ไขปัญหาต่ออีกว่าจะปรับข้อเสนอดังกล่าวให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้อย่างไร เพราะแม้จะมีกลไกของกฎหมายที่มีอยู่แล้วแต่ก็ยังไม่ครอบคลุมและต่อเนื่อง

๒.๔.๓. ผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เสนอว่า กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ๒ หน่วยงาน คือ ๑) กรมกิจการเด็กและเยาวชน และ ๒) กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่ผ่านมาได้ดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ กล่าวคือ เมื่อมีเหตุความรุนแรงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเกิดขึ้น กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ จะขอความร่วมมือจากสื่อไม่ให้เผยแพร่ภาพหรือข้อมูลความรุนแรงที่เกิดขึ้น มีการแบ่งสื่อออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ๑) สื่อด้านสังคม ส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าจะปกป้องและคุ้มครองเด็กอย่างไร และ ๒) สื่ออื่น ๆ ซึ่งยังไม่ตระหนักถึงการปกปิดข้อมูลของเด็กและเยาวชนที่ครอบคลุม ในปัจจุบันพบว่า ทุกคนสามารถเป็นสื่อได้และการนำเสนอส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อหวังความนิยม จึงมักมองข้ามการปกป้องและคุ้มครองเด็กที่กระทำความผิด และถึงแม้จะมีกฎหมายที่บังคับใช้แล้ว เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ (PDPA) ก็ยังไม่สามารถควบคุมการกระทำความผิดดังกล่าวของสื่อได้ หากใช้มาตรการเสริมอื่นด้วยจะส่งผลดีในควบคุมมากยิ่งขึ้น

สำหรับข้อเสนอต่อภาครัฐนั้น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้ความสำคัญเรื่องสถาบันครอบครัวและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ผ่านมามีกรมกิจการเด็กและเยาวชน ร่วมกับกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวได้สืบหาหลักฐานโดยมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะ ดังนั้น ไม่ว่าจะเกิดเหตุความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร หรือต่างจังหวัด จะมีบุคลากรของกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ดำเนินการผ่านกลไกการทำงานอย่างครบถ้วน นอกจากนี้ ควรกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้มาตรฐานในการปฏิบัติแบบเดียวกัน และเน้นการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งและมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

๒.๔.๔ ผู้แทนสำนักงาน กสทช. เสนอว่า มีการควบคุมสื่อทั้งรูปแบบออนไลน์ และรายการโทรทัศน์ ขณะนี้สำนักงาน กสทช. อยู่ระหว่างจัดทำกฎหมายเพื่อกำกับดูแลสื่อออนไลน์ เนื่องจากโลกสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมีการใช้สื่อออนไลน์อย่างแพร่หลาย แต่กฎหมายที่บังคับใช้ในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมไปถึง จึงควรมีการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการทำงานเชิงรุก ส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่ต้องดำเนินการทั่วประเทศ เช่น กำหนดให้มหาวิทยาลัยเพิ่มหลักสูตรและเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ ส่วนช่องทางการร้องเรียน สำนักงาน กสทช. มีหน่วยงานหรือกรรมการพิจารณาผังรายการหรือเนื้อหาที่ประชาชนสามารถร้องเรียนได้โดยตรง สื่อมักอ้างว่า มีจรรยาบรรณขององค์กรอยู่แล้วแต่ไม่มีกฎหมายรองรับ ดังนั้น สำนักงาน กสทช. ในฐานะหน่วยงานกำกับดูแลองค์กรสื่อจะนำข้อเสนอจากการเสวนาในครั้งนี้ ไปปรับปรุงและพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของสื่อโดยเคร่งครัดต่อไป เช่น การเพิ่มโทษหรือค่าปรับเกี่ยวกับการกระทำความผิด เนื่องจากปัจจุบันมีค่าปรับทั้งต่อตัวสื่อและผู้ประกอบการน้อยเกินไป เช่น กรณีที่สื่อนำเสนอเนื้อหารายการข่าวให้เห็นภาพไม่เหมาะสมมีค่าปรับเพียง ๕๐,๐๐๐ บาท และความผิดตามกฎหมายปกครองเท่านั้น ซึ่งเป็นการตีความบทบัญญัติตามมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ อีกทั้ง ปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมสื่อ แต่ สำนักงาน กสทช. เป็นเพียงหน่วยงานกำกับดูแลที่ทำงานเชิงรับประกอบกับมีหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูล ปัญหาดังกล่าวทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม สำนักงาน กสทช. ควรเพิ่มการทำงานเชิงรุกปรับกระบวนการทำงานและให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

๒.๔.๕ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เสนอว่า ศูนย์ความปลอดภัยฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีหน้าที่ดูแลเด็กจำนวนมาก ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ การป้องกันภัยในสถานศึกษามัก พบว่า ส่วนใหญ่เหตุเกิดนอกสถานศึกษาโดยตัวเด็กเอง ปัจจุบันภัยจากสื่อออนไลน์กำลังแพร่หลาย เนื่องจากเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกในยุคดิจิทัลเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงกำหนดหลักสูตรเพื่อรองรับภัยอันตรายทั้งจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อโซเชียลต่าง ๆ แต่ก็เป็นเพียงการปลูกฝังในเบื้องต้น รวมทั้งมีการจัดอบรมบุคลากรทางการศึกษาจากแพทย์เฉพาะทางในระดับเขต จำนวน ๒๔๕ เขต เพื่อส่งเสริมให้ครูในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พบว่า ยังขาดแคลนบุคลากรที่จะถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ทราบถึงสัญญาณที่ก่อให้เกิดภัยต่อเด็ก การป้องกันและการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอยู่

เพื่อให้การดำเนินการของศูนย์ความปลอดภัยฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เกิดผลอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม จึงควรดำเนินการร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย โดยเฉพาะกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่ในระดับชุมชน รวมถึงควรมีข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการบังคับบัญชาหรือสั่งการเพื่อให้มีหน่วยประสานงานที่สามารถให้การช่วยเหลือได้ทันที

๒.๔.๖ ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) เสนอว่า “การปกป้องคุ้มครองเด็กในการใช้สื่อควรจะมีทั้งที่ตัวเด็กและบุคคลแวดล้อมรอบตัวเด็กซึ่งอาจก่อความรุนแรงได้เช่นเดียวกัน และขอเสนอให้องค์กรด้านศาสนามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่ออย่างปลอดภัย ไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมโดยรวม

๒.๔.๗ ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เสนอว่า การดำเนินงานของกลุ่มงานต่อต้านการล่อลวงละเมิดทางเพศต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ต สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า มีการล่อลวงละเมิดเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้นจำนวนมากโดยต้องสืบสวนข้อมูลอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน จึงมีข้อเสนอว่าควรมีการบูรณาการการทำงานเกี่ยวกับการรณรงค์และการล่อลวงละเมิดทางเพศต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ตร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน รวมถึงมีกลไกให้ผู้ประกอบการภาคเอกชนให้ความร่วมมือในการต่อต้านการกระทำผิดต่อเด็กด้วย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับหน้าที่ขององค์กรภาคเอกชน เช่น ให้หน่วยงานที่กำกับดูแลแอปพลิเคชันไลน์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ต้องส่งข้อมูลให้พนักงานเจ้าหน้าที่ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด แต่ก็ยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จึงควรกำหนดมาตรการเสริมอื่นที่ให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม และตระหนักรู้ในเรื่องดังกล่าวด้วย

๒.๔.๘ ผู้แทนสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ เสนอว่า สถาบันดำเนินงานด้านสุขภาพจิตในโรงเรียน ร่วมกับศูนย์ความปลอดภัยฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) พบว่า ปัญหาการใช้สื่อของวัยรุ่นมีสาเหตุจากการขาดการควบคุมมาตั้งแต่เด็ก ดังนั้น ควรให้ความสำคัญต่อการดูแลเด็กปฐมวัย

ความรุนแรงต่อคนอื่นและความรุนแรงต่อตัวเอง โดยเฉพาะในปัจจุบันวัยรุ่นจะใช้สารเสพติดที่เลียนแบบมาจากพฤติกรรมของผู้อื่น การทำร้ายตัวเองจึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความรู้ต่อสังคมเพื่อสร้างความตระหนักรู้และให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว เช่น องค์กรอนามัยโลกมีนโยบายให้งดการเผยแพร่กระบวนกรหรือขั้นตอนของการฆ่าตัวตาย ถึงแม้จะบริหารจัดการยากแต่เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการ มีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยคำนึงถึงคนกลุ่มเปราะบางที่จะได้รับผลกระทบจากสื่ออย่างเท่าเทียมและยุติธรรม เช่น การควบคุมองค์กรสื่อให้มีความตระหนักรู้การทำให้ทุกโรงเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัยและป้องกันการรังแกกันในโรงเรียนทุกรูปแบบ ผลักดันให้การป้องกันการบูลลี่ในสถานศึกษาเป็นนโยบายและนำไปใช้อย่างทั่วถึง เนื่องจากหากใช้รูปแบบความสมัครใจจะไม่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมถึงไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีวิจารณญาณในการรับสื่อในทุกช่วงวัย มีความรอบรู้ด้านสื่อ รวมถึงทักษะส่วนบุคคล

ในการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การรู้เท่าทันภัยอันตรายจากสื่อทุกรูปแบบ สิ่งเหล่านี้จะต้องมีการอบรม สั่งสอน หรือวางพื้นฐานมาตั้งแต่เด็กและจะต้องมีทักษะในการเข้าใจตัวเองและผู้อื่นด้วยความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนกล่าวถึงเฉพาะผู้ใหญ่ควรทำอะไรให้เด็ก แต่ไม่เคยให้ความสำคัญว่าเด็กต้องการทำอะไรให้ตัวเอง จึงควรเสริมพลังให้เยาวชนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนและป้องกันปัญหาเยาวชนและครอบครัว เช่น มีการรายการการบลูส์โดยนำโปรแกรม DQ มาใช้และให้เด็กเป็นผู้ร้องเรียนต่อห้องปกครองด้วยตนเอง ควรให้สื่อรณรงค์หรือเป็นสื่อดีเพื่อที่จะสามารถส่งเนื้อหาที่ดีสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมโดยอาจใช้กลไกการลดภาษีเข้าร่วมด้วย

๒.๔.๙ ผู้แทนสำนักงานส่งเสริมการศึกษาเอกชน เสนอว่า ควรให้ความสำคัญกับการผลิตสื่อสร้างสรรค์ การจัดทำคู่มือเกี่ยวกับแนวทางหรือมาตรการให้โรงเรียนนำไปใช้เพื่อให้เด็กได้รับสื่อที่ดีหรือการป้องกันไม่ให้เกิดรับสื่อที่ไม่ถูกต้อง มีการจัดอบรมครูและผู้บริหารโรงเรียนในการแยกแยะข้อมูลข่าวสารเพื่อนำไปถ่ายทอดให้แก่เด็กในโรงเรียน มีมาตรการการป้องกันสื่อร่วมกัน โดยมีข้อเสนอต่อสถานศึกษา ดังนี้ สถานศึกษาภาคเอกชนจะมีครูแนะแนวที่เป็นนักจิตวิทยาโดยตรงอยู่แล้ว แต่ควรบรรจุเนื้อหาในการวิเคราะห์สื่อให้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อจะทำให้มีการนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม หรือใช้หลักสูตรแกนกลางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โดยบรรจุไว้ในหลักสูตรของวิชาสังคมศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่ทำซ้ำ มีความฉลาดรู้เท่าทันดิจิทัล การป้องกันและการวิเคราะห์สื่อ รวมถึงการผลิตสื่อสร้างสรรค์ โดยกำหนดเป็นนโยบายหรือมีตัวชี้วัดในหลักสูตรภาคบังคับให้ชัดเจน

ควรเพิ่มการสำรวจเกี่ยวกับสื่อที่เด็กสนใจ คือ การบริโภคสื่อที่เป็นความต้องการของเด็กให้ชัดเจนจะได้สามารถผลิตสื่อให้ตรงตามความต้องการของเด็กได้ รัฐควรจัดการสื่อโดยส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์สื่อในมิติความยั่งยืนและนำเสนอพัฒนาการของเด็กและเยาวชนที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาว แม้ปัจจุบันจะมีเนื้อหาของ DQ แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการรับรู้สื่อ ซึ่งเรื่องนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะความรู้เท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงทักษะชีวิต ครูจึงมีหน้าที่ให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้เด็กเกิดเจตคติที่ดีทราบถึงโทษหรือประโยชน์ของสื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้ การสร้างความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

๒.๔.๑๐ นางสุดใจ พรหมเกิด เสนอว่า คณะกรรมการปฐมวัยได้มีมติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพจิตในกลุ่มเด็กปฐมวัยที่กำลังเสนอต่อคณะรัฐมนตรี คือ เพิ่มกิจกรรมทางกาย กิจกรรมการเรียนรู้ ดนตรี กีฬาออกกำลังกาย ลดความเครียดคืนความสุขแก่เด็กปฐมวัย รวมถึงลดความรุนแรงในเด็กปฐมวัยทุกรูปแบบ หากเด็กได้รับความรุนแรงในช่วงปฐมวัยจะส่งผลต่อการเป็นอาชญากรในอนาคต ดังนั้น ควรส่งเสริมให้มีพื้นที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์สอดคล้องกับความต้องการของเด็กในแต่ละช่วงวัยในเรื่องนี้ยังไม่เคยมีการประเมินหรือจัดทำตัวชี้วัดที่มีความชัดเจน จึงเสนอให้ ให้ความสำคัญกับความสุขของเด็ก โดยกำหนดเป็นตัวชี้วัดให้กับหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลเด็กโดยเฉพาะ มีแนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ที่เด็กต้องการ มีตัวชี้วัดสุขภาพจิต เช่น การรับมือต่อวิกฤตการณ์มีมาตรการหรือการสื่อสารเรื่องความรุนแรงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยจะต้องประกอบด้วยองค์ความรู้ที่ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบออกแบบตามความเหมาะสม เช่น กรมอนามัยอาจจะเพิ่มพื้นที่ในการสร้างสรรค์ผ่านสื่อทุกแขนง สื่อบุคคล มีการกำหนดหลักสูตรการพัฒนาตัวชี้วัดในสถานศึกษาทุกสังกัด และมีการประเมินว่า เด็กมีความรู้ในเรื่องดังกล่าวหรือไม่

บทที่ ๓

ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ

คณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา ได้พิจารณาศึกษาสถานการณ์ปัญหาจากการใช้สื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคมไทย ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การลงทุน ความศรัทธาต่อระบบการเมือง และกระบวนการยุติธรรม ทั้งยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชน ตลอดจนประชาชนทั่วไปโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ นอกจากนี้ สื่อออนไลน์ยังมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการก่อความรุนแรงที่ส่งผลต่อสุขภาพของเด็กและเยาวชน เช่น การถูกระรานทางไซเบอร์ (Cyber Bullying) การถูกล่อลวงเพื่อวัตถุประสงค์ทางเพศ (child grooming) การถูกโกงจากการสั่งซื้อสินค้าทางออนไลน์ และการถูกชวนเล่นพนันออนไลน์ เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงหน่วยงานที่กำกับดูแลสื่อ องค์การวิชาชีพสื่อ สถาบันการศึกษา และเครือข่ายภาคประชาชนด้านสื่อเพื่อเด็กและเยาวชนได้ใช้ บทบาท และหน้าที่อย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้สามารถลดความรุนแรงที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อได้ อย่างเป็นรูปธรรม คณะกรรมการจึงได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายต่อภาคส่วนต่าง ๆ เกี่ยวกับการ ใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย ดังนี้

๓.๑ ข้อเสนอต่อภาครัฐ

๓.๑.๑ ส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และรู้เท่าทันสื่อให้แก่ทุกกลุ่มเป้าหมายทั้งในและนอกระบบการศึกษา

๓.๑.๒ กำหนดให้บรรจุเนื้อหาเรื่องการรู้เท่าทันสื่อและความฉลาดรู้ทางดิจิทัล หรือ DQ. เข้าไปในหลักสูตรแกนกลางของสถานศึกษาทุกสังกัด

๓.๑.๓ กำหนดนโยบายให้องค์กรในส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น มีตัวชี้วัดในการปฏิบัติงานด้านการสร้างการรู้เท่าทันสื่อและความฉลาดรู้ทางดิจิทัล เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๓.๑.๔ กำหนดให้มีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบในภาคบังคับ เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อและความฉลาดรู้ทางดิจิทัล เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ สู่นักเรียนและเครือข่ายผู้ปกครองได้อย่างถูกต้อง

๓.๑.๕ เมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในสังคมควรจัดให้มีหน่วยเฉพาะกิจเพื่อให้แนวคิด และข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการสื่อสารผ่านสื่ออย่างเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ เพื่อลดปัญหาการ เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ หรือการต่อยั่บาดแผลของผู้ได้รับผลกระทบ

๓.๑.๖ ให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการใช้สื่อกับพฤติกรรมความรุนแรงในสังคมไทยเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ปัญหาความรุนแรงในสังคมไทย

๓.๑.๗ เผยแพร่ชุดความรู้ในการรับมือกับความรุนแรงในสังคมทุกรูปแบบ ผ่านสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม

๓.๑.๘ สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนผลิตสื่อสร้างสรรค์หรือสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้เด็กทุกกลุ่มมีพื้นที่และโอกาสในการแสดงออกผ่านสื่ออย่างเหมาะสม

๓.๑.๙ บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสื่อ และกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๑.๑๐ เพิ่มบทลงโทษแก่ผู้ประกอบการสื่อในแพลตฟอร์มออนไลน์ที่นำเสนอเนื้อหาขัดต่อจริยธรรมสื่อ และละเมิดกฎหมายในประเทศไทย

๓.๑.๑๑ กำหนดให้มีมาตรการจูงใจด้านภาษีแก่ผู้ประกอบการสื่อทุกรูปแบบในการสร้างสรรค์สื่อดีสู่สังคม

๓.๑.๑๒ กำหนดมาตรฐานในการจัดเรตติ้งรายการและเกมเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน

๓.๑.๑๓ กำหนดให้มีหน่วยงานหลัก เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ พัฒนาตัวชี้วัดด้านสุขภาพจิตของคนไทย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อสุขภาพจิตอันเป็นสาเหตุของการกระทำความรุนแรงในสังคม

๓.๑.๑๔ มุ่งส่งเสริม สนับสนุนสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งโดยเฉพาะด้านสุขภาพจิตทักษะชีวิต หรือจิตวิทยาครอบครัวให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนในชนบท

๓.๑.๑๕ กำหนดแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกชุมชนทั่วประเทศมีพื้นที่เล่น พื้นที่การอ่าน หรือกิจกรรมที่เสริมพลังบวกให้แก่เด็กและเยาวชน และสร้างการมีส่วนร่วมในการออกแบบ การใช้สื่ออย่างปลอดภัยและรู้เท่าทันสื่อ

๓.๑.๑๖ สร้างระบบพี่เลี้ยงและกลุ่มแกนนำในชุมชนให้มีทักษะด้านการปกป้องคุ้มครองเด็กจากปัจจัยเสี่ยงอย่างรอบด้านเพื่อให้เด็กและเยาวชนขอความช่วยเหลือได้เมื่อเกิดปัญหา

๓.๒ ข้อเสนอต่อสถานศึกษา

๓.๒.๑ ขอให้จัดพื้นที่ หรือจัดตั้งกลไกในสถานศึกษาให้มีบุคลากรในการรับฟัง และเป็นที่ปรึกษาปัญหาของเด็กและเยาวชน เพื่อลดปัญหาด้านสุขภาพจิตที่อาจนำไปสู่ความรุนแรง

๓.๒.๒ สร้างแนวทางเชิงจิตวิทยาในระบบโรงเรียน โดยเฉพาะห้องปกครอง เน้นหลักส่งเสริมพัฒนา เสริมพลังบวก และเยียวยาให้เด็กสามารถอยู่ในระบบการศึกษาได้เพื่อป้องกันการผลักเด็กให้ออกนอกระบบการศึกษา

๓.๓ ข้อเสนอต่อองค์กรกำกับดูแลสื่อ และองค์กรวิชาชีพสื่อ

๓.๓.๑ ขอให้องค์กรวิชาชีพสื่อเพิ่มมาตรการและความเข้มข้นในการกำกับดูแลการปฏิบัติ ตามจริยธรรมวิชาชีพสื่อ

๓.๓.๒ ขอให้องค์กรกำกับดูแลสื่อกำหนดแนวทางในการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจัง ให้ผู้ผลิตสื่อนำเสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และชี้ให้เห็นถึงผลกระทบทางลบของ พฤติกรรมรุนแรง การแสดงออกทางเพศที่ไม่เหมาะสม และการใช้ภาษาที่สร้างความเกลียดชัง

๓.๓.๓ กำหนดแนวทางในการนำเสนอข่าวอาชญากรรมของสื่อทุกแขนงให้อยู่ในกรอบ จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเคร่งครัด ทั้งด้านความถี่ ความสมจริง หรือเกินจริง การแสดงอารมณ์ร่วมจากผู้นำเสนอ และช่วงเวลาที่เหมาะสมในการนำเสนอ

๓.๓.๔ ขอให้องค์กรกำกับดูแลสื่อกำหนดวิธีการกำกับดูแลสื่อที่ไม่ปลอดภัย ไม่สร้างสรรค์ ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพจิตของประชาชนอย่างเคร่งครัด

๓.๓.๕ ขอให้มีการเผยแพร่แนวปฏิบัติในการนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่อที่ปลอดภัยต่อเด็ก และเยาวชน เพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติร่วมกันอย่างทั่วถึงและจริงจัง

๓.๓.๖ จัดให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่สื่อในรูปแบบที่เหมาะสม พร้อมมีเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เข้าใจถึงอิทธิพลของเนื้อหาสื่อที่มีต่อสุขภาพจิต ทศนคติ และพฤติกรรมรุนแรงใน สังคม พร้อมกำหนดแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในสังคมร่วมกัน

๓.๔ ข้อเสนอต่อผู้ประกอบการสื่อ เทคโนโลยี และโทรคมนาคม

๓.๔.๑ จัดทำเกณฑ์มาตรฐานการนำเสนอเนื้อหาของผู้ผลิตสื่อทุกรูปแบบให้สอดคล้อง กับจริยธรรมวิชาชีพสื่อและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๓.๔.๒ พัฒนาศักยภาพและสร้างแนวทางเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและความรับผิดชอบ ร่วมกันกับผู้ประกอบการสื่อในแพลตฟอร์มต่าง ๆ ในประเทศไทย เกี่ยวกับการเผยแพร่เนื้อหาสื่อใน สังคมอย่างสร้างสรรค์ ปลอดภัย ไม่เป็นภัยต่อสังคม และส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน อันอาจ ก่อให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ หรือมีปัญหาทางสุขภาพจิต

๓.๕ ข้อเสนอต่อองค์กรศาสนา

- ร่วมเผยแพร่คำสอนของศาสนา เพื่อยกระดับจิตใจของคนในสังคมให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ และลด ละ เลิกการสร้างปัญหาให้แก่ผู้อื่น

บรรณานุกรม

ข้อมูลบางส่วนที่เสนอในงานเสวนา เรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย” เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗ โดย ศรีดา ตันทะอธิพานิช

ณัฐกร เทียนจันทร์ (๒๕๖๓) การศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมรุนแรงของนักศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ตฤณห์ โพธิ์รักษา (๒๕๖๕) การศึกษาอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน

ทัศนมินทร์ รัชตาทนรัชต์ และณิรณัฐ วงศ์เจริญ (๒๕๖๔) อิทธิพลของสื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเด็กและเยาวชน จังหวัดเชียงใหม่

พัชรภักดิ์ ธนะพงศ์เพชร (๒๕๕๖) การบริโภควัฒนธรรมความรุนแรงผ่านสื่อหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่นของเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร (The Violation's Consumption of Thai's Youth in Bangkok through Japanese Comic Books)

วิริยาพร กมลธรรม (๒๕๖๐) ความรุนแรงที่ปรากฏในสื่อ กรณีศึกษา ละครโทรทัศน์เรื่องเล่า 2017 (The Study of violence in Television Drama: Case Study of "Lar 2017")

ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (๒๕๖๐) การศึกษาวิจัยเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเพศ ภาษา และความรุนแรงในละครหลังข่าว

สหะ พุกศิริวงศ์ชัย (๒๕๖๕) การวิเคราะห์องค์ประกอบด้านเนื้อหาของสื่อออนไลน์ต่อการป้องกันการใช้ความรุนแรงของเด็กวัยรุ่น

สรุปผลการจัดเสวนา เรื่อง “สื่อกับความรุนแรง : ความรับผิดชอบร่วมของใคร...” ในวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ โดย สมาคมวิทยุและสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน

องค์การอนามัยโลก (๒๕๕๗) World report on violence and health

Jeffrey Lane (2022) “How Social Media Use Mitigates Urban Violence: Communication Visibility and Third-Party Intervention Processes in Digital Urban Contexts” และเผยแพร่ออนไลน์ในวารสาร Qualitative Sociology เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

สรุปผลการเสวนา เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย

เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

ณ ห้องประชุม ๔๐๔ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา (ฝั่งวุฒิสภา)



สรุปผลการเสวนา

เรื่อง ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย

จัดโดย คณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี

ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา

ดำเนินงานโดย คณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชน

เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

ณ ห้องประชุม ๔๐๔ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา (ฝั่งวุฒิสภา)

คณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา โดยคณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชน ได้จัดการเสวนา เรื่อง “ข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย” เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุม ๔๐๔ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา (ฝั่งวุฒิสภา) ซึ่งกล่าวเปิดการเสวนา โดย นายวัลลภ ตังคณานุก์ษ ประธานคณะกรรมการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา และประธานคณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชน



จากนั้นเป็นนำเสนอสถานการณ์ เรื่อง “ความรุนแรงที่สัมพันธ์กับการใช้สื่อในสังคมไทย” โดย นางศรีดา ตันทะอธิพานิช คณะเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชนนำเสนอ และข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรงในสังคมไทย โดย นางธี

รารัตน์ พันทวี วงศ์ธนะอเนก ในการเสวนาดังกล่าวได้มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนคณะกรรมการ
ความคิดเห็นจากผู้แทนทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมเสวนา ได้แก่ คณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อ
ออนไลน์ในเด็กและเยาวชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่
กำกับดูแลสื่อ องค์กรวิชาชีพสื่อ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และเครือข่ายภาคประชาชนด้านสื่อ
เพื่อเด็กและเยาวชน ซึ่งสรุปได้ดังนี้



๒.๔.๑ จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น ผู้แทนกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ได้ให้ข้อมูล
เกี่ยวกับ “แนวทางการพัฒนาระบบสุขภาพจิตเพื่อสังคมไทยไร้ความรุนแรง” เป็นหนึ่งในสามของระบบ
สุขภาพที่ผ่านการรับรองจากสมาชิกรัฐสภาแห่งชาติ เมื่อเดือนธันวาคม ปี ๒๕๖๖ กล่าวโดยสรุปก็คือ
คำว่า “ระบบสุขภาพจิต” ไม่ได้หมายความถึง ผู้ป่วยจิตเวชเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายความรวมถึง
ช่วงเวลาก่อนป่วย ระหว่างป่วยจนถึงหลังป่วย ระบบสุขภาพจิตเพื่อสังคมไทยไร้ความรุนแรงจะมุ่งเน้น
ในระยะก่อนป่วย เนื่องจากหากเกิดอาการป่วยหรือเกิดความรุนแรงขึ้นแล้ว จะทำการรักษาและฟื้นฟู
ได้ยากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชน

ปัจจุบันพบว่า ร้อยละ ๗๕ ของผู้ป่วยทางจิตมีอาการเริ่มต้นในช่วงอายุก่อน ๑๘ ปี
ร้อยละ ๕๐ ของผู้ป่วยทางจิตมีอาการเริ่มต้นก่อนอายุ ๑๕ ปี ทั้งสองช่วงดังกล่าวเด็กและเยาวชนยังอยู่
ในสถานศึกษาและต้องได้รับการดูแลด้านจิตใจเป็นอย่างดี จึงจะทำให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพทาง
ใจที่เข้มแข็ง และเมื่อพิจารณาถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย พบว่า ความรุนแรงมีรากฐานมาจาก
ความรุนแรงโดยได้ศึกษาวิเคราะห์กลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
พบว่า ร้อยละ ๘๕ เป็นเด็กที่ป่วยด้วยโรคจิตเวชอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ มากกว่าร้อยละ ๘๐ เป็นเด็ก
ที่ใช้สารเสพติด ทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์กับปัญหาสุขภาพใจทั้งสิ้น เนื่องจากไม่ได้รับโอกาสหรือไม่ได้รับ
ดูแลที่อ่อนโยนในสภาพแวดล้อมที่ดี อย่างไรก็ตาม ปัญหาส่วนหนึ่งมาจากความบกพร่องของระบบ
บริการสุขภาพจิต อาทิ มีแพทย์จิตเวชเด็ก นักจิตเวชเด็ก และพยาบาลจิตเวชเด็กไม่เพียงพอจึงเป็น
เหตุผลที่ใช้คำว่า “ระบบสุขภาพจิตเพื่อสังคมไทยไร้ความรุนแรง” กล่าวคือ เป็นระบบสุขภาพจิต
ที่มุ่งเน้นให้มีการป้องกันตั้งแต่ก่อนป่วยโดยการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจหรือทักษะชีวิตให้กับเด็ก
และเยาวชน รวมไปถึงครอบครัว ส่วนจิตเวช คือ การรักษาภายหลังจากที่มีอาการป่วยจะสามารถ

ลดปัญหาได้เพียงหนึ่งในสามเท่านั้น และต้องดูแลบาดแผลทางใจอย่างต่อเนื่องยาวนานในทางกลับกัน หากดูแลก่อนป่วยจะลดปัญหาได้ถึงสองในสาม ระบบสุขภาพจิตเพื่อสังคมไทยไร้ความรุนแรงควรขับเคลื่อนการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม เนื่องจากเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาด้านจิตเวชแยกอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของสังคมจึงเสนอให้ ๑) ใช้คำว่า “จิตวิทยาครอบครัว” โดยพิจารณาว่า ทำอย่างไรให้คนในครอบครัวมีสุขภาพทางใจที่ดีและส่งเสริมให้มีการให้บริการสุขภาพจิตในระดับชุมชนมากขึ้น อาทิ ให้ครูในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) ที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนเป็นพี่เลี้ยงเด็กฝึกฝนให้มีทักษะชีวิต และ ๒) มีระบบการดูแลนักเรียนในห้องปกครองของสถานศึกษา ทุกแห่ง ทั่วประเทศ



๒.๔.๒ ผู้แทนกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เสนอว่า สาเหตุสำคัญที่เด็กและเยาวชนเข้าสู่สถานพินิจฯ พบว่า ร้อยละ ๗๐ เป็นเด็กที่มีปัญหาครอบครัว ร้อยละ ๓๐ เป็นเด็กที่ไม่ได้รับการดูแลจากครอบครัวที่เหมาะสม ถึงแม้ ในอนาคตคาดว่า ประเทศไทยจะขาดแคลนทรัพยากรบุคคลแต่ก็ยังไม่ได้มีการเตรียมความพร้อมหรือให้ความสำคัญกับบุคลากรกลุ่มนี้ จึงเป็นเหตุให้เด็กมีความก้าวร้าวมีแนวโน้มที่จะใช้สารเสพติดมากขึ้นส่งผลต่อการตัดสินใจกระทำความผิด รวมถึงปัญหาการคบเพื่อน หรือการเลียนแบบการกระทำที่ไม่ถูกต้องจากเพื่อน การกระทำผิดเล็กน้อยแต่ไม่ถูกลงโทษจนทำให้ไม่มีความสำนึกผิด และมีกระทำความผิดที่รุนแรงมากขึ้นจนถึงขั้นอาชญากรรม เป็นต้น ปัจจุบันพบว่า สถิติคดีที่มากที่สุด คือ คดียาเสพติด รองลงมาเป็นคดีการกระทำความผิดต่อชีวิตและร่างกาย คดีการพกพาอาวุธร้ายแรง เนื่องจากไม่มีการกำกับหรือควบคุมแหล่งอาวุธที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย หรือมีปัจจัยในการทำลายล้างที่เป็นอันตรายได้ หากยังไม่ตระหนักหรือละเลยเด็กและเยาวชนที่มีปัญหา หรืออยู่ในชุมชนที่สร้างปัญหา ท้ายที่สุดจะทำให้เด็กกลุ่มดังกล่าวต้องพักการเรียนหรือโดนไล่ออก ดังนั้น ๑) ควรจัดการให้เด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าวเข้าถึงระบบการศึกษาหรือจัดการชุมชนที่ได้มาตรฐาน และ ๒) ควรบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ปกครองร่วมด้วย เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ เนื่องจากปัจจุบันการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม และยังมีข้อเสนอเพิ่มเติม ดังนี้

- ควรมีข้อเสนอเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ เนื่องจากพบว่า มีปัญหามากที่สุด เช่น เฟซบุ๊ก รายการโทรทัศน์บางช่องที่เสนอข่าวอาชญากรรมซ้ำจนเป็นเรื่องปกติก่อให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ายังไม่มีกำหนดจรรยาบรรณของสื่อออนไลน์ให้รับผิดชอบในเรื่องดังกล่าว

- ควรควบคุมการใช้โทรศัพท์มือถือของเด็กให้เป็นเวลา เช่น ห้ามใช้โทรศัพท์มือถือระหว่างเรียน เป็นต้น

- ควรส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อสร้างสรรค์ และไม่เสนอข่าวในเรื่องที่ไม่ควร เช่น คดีอาชญากรรม ฯลฯ โดยการเร่งกำกับดูแลสื่อกลุ่มนี้ เนื่องจากส่วนใหญ่ต้องการเพียงความนิยมหรือยอดการติดตามที่สูงเท่านั้น

- ควรส่งเสริมให้ครอบครัวเข้มแข็งโดยต้องพิจารณาด้วยหลักเหตุผล และข้อเท็จจริงในการแก้ไขปัญหาต่ออีกกว่าจะปรับข้อเสนอดังกล่าวให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้อย่างไร เพราะแม้จะมีกลไกของกฎหมายที่มีอยู่แล้วแต่ก็ยังไม่ครอบคลุมและต่อเนื่อง



๒.๔.๓ ผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เสนอว่า กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ๒ หน่วยงาน คือ ๑) กรมกิจการเด็กและเยาวชน และ ๒) กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ที่ผ่านมาได้ดำเนินการภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ กล่าวคือ เมื่อมีเหตุความรุนแรงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนเกิดขึ้น กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ จะขอความร่วมมือจากสื่อไม่ให้เผยแพร่ภาพหรือข้อมูลความรุนแรงที่เกิดขึ้น มีการแบ่งสื่อออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ๑) สื่อด้านสังคม ส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าจะปกป้องและคุ้มครองเด็กอย่างไร และ ๒) สื่ออื่น ๆ ซึ่งยังไม่ตระหนักถึงการปกปิดข้อมูลของเด็กและเยาวชนที่ครอบคลุม ในปัจจุบันพบว่า ทุกคนสามารถเป็นสื่อได้และการนำเสนอส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อหวังความนิยม จึงมักมองข้ามการปกป้องและคุ้มครองเด็กที่กระทำความผิด และถึงแม้จะมีกฎหมายที่บังคับใช้อยู่แล้ว เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลฯ (PDPA) ก็ยังไม่สามารถควบคุมการกระทำความผิดดังกล่าวของสื่อได้ หากใช้มาตรการเสริมอื่นด้วยจะส่งผลดีในการควบคุมมากยิ่งขึ้น

สำหรับข้อเสนอต่อภาครัฐนั้น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ให้ความสำคัญเรื่องสถาบันครอบครัวและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ผ่านมารวมกิจการเด็กและเยาวชนร่วมกับกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวได้สืบหาหลักฐานโดยมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะ ดังนั้น ไม่ว่าจะเกิดเหตุความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร หรือต่างจังหวัด จะมีบุคลากรของกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ ดำเนินการผ่านกลไกการทำงานอย่างครบถ้วน นอกจากนี้ควรกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้มาตรฐานในการปฏิบัติแบบเดียวกัน และเน้นการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งและมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด



๒.๔.๔ ผู้แทนสำนักงาน กสทช. เสนอว่า มีการควบคุมสื่อทั้งรูปแบบออนไลน์และรายการโทรทัศน์ ขณะนี้สำนักงาน กสทช. อยู่ระหว่างจัดทำกฎหมายเพื่อกำกับดูแลสื่อออนไลน์ เนื่องจากโลกสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมีการใช้สื่อออนไลน์อย่างแพร่หลาย แต่กฎหมายที่บังคับใช้ในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมไปถึง จึงควรมีการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการทำงานเชิงรุก ส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่ต้องดำเนินการทั่วประเทศ เช่น กำหนดให้มหาวิทยาลัยเพิ่มหลักสูตรและเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ ส่วนช่องทางการร้องเรียน สำนักงาน กสทช. มีหน่วยงานหรือกรรมการพิจารณาผังรายการหรือเนื้อหาที่ประชาชนสามารถร้องเรียนได้โดยตรง สื่อมักอ้างว่า มีจรรยาบรรณขององค์กรอยู่แล้วแต่ไม่มีกฎหมายรองรับ ดังนั้น สำนักงาน กสทช. ในฐานะหน่วยงานกำกับดูแลองค์กรสื่อจะนำข้อเสนอจากการเสวนาในครั้งนี้ ไปปรับปรุงและพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของสื่อโดยเคร่งครัดต่อไป เช่น การเพิ่มโทษหรือค่าปรับเกี่ยวกับการกระทำความผิด เนื่องจากปัจจุบันมีค่าปรับทั้งต่อตัวสื่อและผู้ประกอบการน้อยเกินไป เช่น กรณีที่สื่อนำเสนอเนื้อหารายการข่าวให้เห็นภาพไม่เหมาะสมมีค่าปรับเพียง ๕๐,๐๐๐ บาท และความผิดตามกฎหมายปกครองเท่านั้น ซึ่งเป็นการตีความบทบัญญัติตามมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ อีกทั้ง ปัจจุบันมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมสื่อ แต่ สำนักงาน กสทช. เป็นเพียงหน่วยงานกำกับดูแลที่ทำงานเชิงรับประกอบกับมีหน้าที่ในการตรวจสอบข้อมูล ปัญหาดังกล่าวทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม สำนักงาน กสทช. ควรเพิ่มการทำงานเชิงรุกปรับกระบวนการทำงานและให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

๒.๔.๕ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เสนอว่า ศูนย์ความปลอดภัยฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีหน้าที่ดูแลเด็กจำนวนมาก ตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ การป้องกันภัยในสถานศึกษามัก พบว่า ส่วนใหญ่เหตุที่จะเกิดนอกสถานศึกษาโดยตัวเด็กเอง ปัจจุบันภัยจากสื่อออนไลน์กำลังแพร่หลาย เนื่องจากเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกในยุคดิจิทัลเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงกำหนดหลักสูตรเพื่อรองรับภัยอันตรายทั้งจากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อโซเชียลต่าง ๆ แต่ก็เป็นเพียงการปลูกฝังในเบื้องต้น รวมทั้งมีการจัดอบรมบุคลากรทางการศึกษาจากแพทย์เฉพาะทางในระดับเขต จำนวน ๒๔๕ เขต เพื่อส่งเสริมให้ครูในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พบว่า ยังขาดแคลนบุคลากรที่จะถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ทราบถึงสัญญาณที่ก่อให้เกิดภัยต่อเด็ก การป้องกันและการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอยู่

เพื่อให้การดำเนินการของศูนย์ความปลอดภัยฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เกิดผลอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม จึงควรดำเนินการร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ เช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย โดยเฉพาะกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดกับพื้นที่ในระดับชุมชน รวมถึงควรมีข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการบังคับบัญชาหรือสั่งการเพื่อให้มีหน่วยประสานงานที่สามารถให้การช่วยเหลือได้ทันที



๒.๔.๖ ผู้แทนกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) เสนอว่า “การปกป้องคุ้มครองเด็กในการใช้สื่อ ควรจะสนใจทั้งตัวเด็กและบุคคลแวดล้อมรอบตัวเด็กซึ่งอาจก่อความรุนแรงได้เช่นเดียวกัน และขอเสนอให้องค์ด้านศาสนามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับการใช้สื่ออย่างปลอดภัย ไม่ก่อให้เกิดปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมโดยรวม

๒.๔.๗ ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เสนอว่า การดำเนินงานของกลุ่มงานต่อต้านการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ต สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พบว่า มีการล่วงละเมิดเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้นจำนวนมากโดยต้องสืบสวนข้อมูลอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน จึงมีข้อเสนอว่า ควรมีการบูรณาการการทำงานเกี่ยวกับการอนาจารและการล่วงละเมิดทางเพศต่อเด็กทางอินเทอร์เน็ต

ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน รวมถึงมีกลไกให้ผู้ประกอบการภาคเอกชนให้ความร่วมมือในการต่อต้านการกระทำความผิดต่อเด็กด้วย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหน้าที่ขององค์กรภาคเอกชน เช่น ให้องค์กรภาคเอกชนที่กำกับดูแลแอปพลิเคชันไลน์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ต้องส่งข้อมูลให้พนักงานเจ้าหน้าที่ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด แต่ก็ยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จึงควรกำหนดมาตรการเสริมอื่นที่ให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมและตระหนักรู้ในเรื่องดังกล่าวด้วย



๒.๔.๘ ผู้แทนสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ เสนอว่า สถาบันดำเนินงานด้านสุขภาพจิตในโรงเรียน ร่วมกับศูนย์ความปลอดภัยฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) พบว่า ปัญหาการใช้สื่อของวัยรุ่นมีสาเหตุจากการขาดการควบคุมมาตั้งแต่เด็ก ดังนั้น ควรให้ความสำคัญต่อการดูแลเด็กปฐมวัย

ความรุนแรงต่อคนอื่นและความรุนแรงต่อตัวเอง โดยเฉพาะในปัจจุบันวัยรุ่นจะใช้สารเสพติดที่เลียนแบบมาจากพฤติกรรมของผู้อื่น การทำร้ายตัวเองจึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความรู้ต่อสังคมเพื่อสร้างความตระหนักรู้และให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว เช่น องค์กรอนามัยโลกมีนโยบายให้งดการเผยแพร่กระบวนกรหรือขั้นตอนของการฆ่าตัวตาย ถึงแม้จะบริหารจัดการยากแต่เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการ มีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยคำนึงถึงคนกลุ่มเปราะบางที่จะได้รับผลกระทบจากสื่ออย่างเท่าเทียมและยุติธรรม เช่น การควบคุมองค์กรสื่อให้มีความตระหนักรู้การทำให้ทุกโรงเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัยและป้องกันการรังแกกันในโรงเรียนทุกรูปแบบ ผลักดันให้การป้องกันการบูลลี่ในสถานศึกษาเป็นนโยบายและนำไปใช้อย่างทั่วถึง เนื่องจากหากใช้รูปแบบความสมัครใจจะไม่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมถึงไม่ได้การสนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีวิจารณญาณในการรับสื่อในทุกช่วงวัย มีความรอบรู้ด้านสื่อรวมถึงทักษะส่วนบุคคลในการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การรู้เท่าทันภัยอันตรายจากสื่อทุกรูปแบบ สิ่งเหล่านี้จะต้องมีการอบรม สั่งสอน หรือวางพื้นฐานมาตั้งแต่เด็กและจะต้องมีทักษะในการเข้าใจตัวเองและผู้อื่นด้วย ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนกล่าวถึงเฉพาะ

ผู้ใหญ่ควรทำอะไรให้เด็ก แต่ไม่เคยให้ความสำคัญว่า เด็กต้องการทำอะไรให้ตัวเอง จึงควรเสริมพลังให้เยาวชนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนและป้องกันปัญหาเยาวชนและครอบครัว เช่น มีรายการการบลูส์ โดยนำโปรแกรม DQ มาใช้และให้เด็กเป็นผู้ร้องเรียนต่อห้องปกครองด้วยตนเอง ควรให้สื่อมวลชนหรือส่งเสริมสื่อให้มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมโดยอาจใช้กลไกการลดภาษีเข้าร่วมด้วย

๒.๔.๙ ผู้แทนสำนักงานส่งเสริมการศึกษาเอกชน เสนอว่า ควรให้ความสำคัญกับการผลิตสื่อสร้างสรรค์ การจัดทำคู่มือเกี่ยวกับแนวทางหรือมาตรการให้โรงเรียนนำไปใช้เพื่อให้เด็กได้รับสื่อที่ดีหรือการป้องกันไม่让孩子รับสื่อที่ไม่ถูกต้อง มีการจัดอบรมครูและผู้บริหารโรงเรียนในการแยกแยะข้อมูลข่าวสารเพื่อนำไปถ่ายทอดให้แก่เด็กในโรงเรียน มีมาตรการการป้องกันสื่อร่วมกัน โดยมีข้อเสนอต่อสถานศึกษา ดังนี้ สถานศึกษาภาคเอกชนจะมีครูแนะแนวที่เป็นนักจิตวิทยาโดยตรงอยู่แล้ว แต่ควรบรรจุเนื้อหาในการวิเคราะห์สื่อให้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อจะทำการนำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม หรือใช้หลักสูตรแกนกลางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โดยบรรจุไว้ในหลักสูตรของวิชาสังคมศึกษาเพิ่มเติม ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่ทำซ้ำ มีความฉลาดรู้เท่าทันดิจิทัล การป้องกันและการวิเคราะห์สื่อ รวมถึงการผลิตสื่อสร้างสรรค์ โดยกำหนดเป็นนโยบายหรือมีตัวชี้วัดในหลักสูตรภาคบังคับให้ชัดเจน

ควรเพิ่มการสำรวจเกี่ยวกับสื่อที่เด็กสนใจ คือ การบริโภคสื่อที่เป็นความต้องการของเด็กให้ชัดเจนจะได้สามารถผลิตสื่อให้ตรงตามความต้องการของเด็กได้ รัฐควรจัดการสื่อโดยส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์สื่อในมิติความยั่งยืนและนำเสนอพัฒนาการของเด็กและเยาวชนที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาว แม้ปัจจุบันจะมีเนื้อหาของ DQ แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการรับรู้สื่อ ซึ่งเรื่องนี้ไม่ได้ให้ความสำคัญเฉพาะความรู้เท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงทักษะชีวิต ครูจึงมีหน้าที่ให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้เด็กเกิดเจตคติที่ดีทราบถึงโทษหรือประโยชน์ของสื่อผ่านกระบวนการเรียนรู้ การสร้างความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง



๒.๔.๑๐ นางสุดใจ พรหมเกิด เสนอว่า คณะกรรมการปฐมวัยได้มีมติที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง สุขภาพจิตในกลุ่มเด็กปฐมวัยที่กำลังเสนอต่อคณะรัฐมนตรี คือ เพิ่มกิจกรรมทางกาย กิจกรรมการเรียนรู้ ดนตรี กีฬาออกกำลังกาย ลดความเครียดคืนความสุขแก่เด็กปฐมวัย รวมถึงลดความรุนแรงในเด็กปฐมวัย ทุกรูปแบบ หากเด็กได้รับความรุนแรงในช่วงปฐมวัยจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอาชญากรในอนาคต ดังนั้น ควรส่งเสริมให้มีพื้นที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์สอดคล้องกับความต้องการของเด็กในแต่ละช่วงวัย ในเรื่องนี้ยังไม่เคยมีการประเมินหรือจัดทำตัวชี้วัดที่มีความชัดเจน จึงเสนอให้ ให้ความสำคัญกับความสุข ของเด็ก โดยกำหนดเป็นตัวชี้วัดให้กับหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลเด็กโดยเฉพาะ มีแนวทางการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ส่งเสริมพื้นที่สร้างสรรค์ที่เด็กต้องการ มีตัวชี้วัดสุขภาพจิต เช่น การรับมือต่อวิกฤตการณ์มีมาตรการหรือการสื่อสารเรื่องความรุนแรงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยจะต้องประกอบด้วยองค์ความรู้ที่ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบออกแบบตามความเหมาะสม เช่น กรมอนามัยอาจจะเพิ่มพื้นที่ในการสร้างสรรค์ผ่านสื่อทุกแขนง สื่อบุคคล มีการกำหนดหลักสูตรการ พัฒนาตัวชี้วัดในสถานศึกษาทุกสังกัด และมีการประเมินว่า เด็กมีความรู้ในเรื่องดังกล่าวหรือไม่



ภาคผนวก ข.

รายชื่อคณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ
คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา และคณะอนุกรรมการ

- คณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ
และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา
- ที่ปรึกษา ผู้ชำนาญการ นักวิชาการและเลขานุการประจำคณะกรรมการ
- คณะอนุกรรมการ
- คณะทำงานเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ในเด็กและเยาวชน
- ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี
ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา

รายชื่อคณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ
คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส วุฒิสภา

๑. นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์	ประธานคณะกรรมการ
๒. พลตรี โอสถ ภาวิไล	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นางเพ็ญพักตร์ ศรีทอง	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
๔. นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
๕. นางทัศนียา ยุกวานนท์	เลขาธิการคณะกรรมการ
๖. พลเอก ไพชยนต์ คำตันเจริญ	โฆษกคณะกรรมการ
๗. นางผาณิต นิติทัณฑ์ประภาศ	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๘. นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๙. หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๐. นายพีระศักดิ์ พอจิต	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๑. นายปรีชา บัววิรัตน์เลิศ	กรรมการ
๑๒. นายมณฑิธร บุญตัน	กรรมการ
๑๓. นายยุทธนา ทัพเจริญ	กรรมการ
๑๔. พลเอก วลีต โรจนภักดี	กรรมการ
๑๕. นายอำพล จินดาวัฒนะ	กรรมการ
๑๖. พลเรือเอก อะดุง พันธุ์เอี่ยม	กรรมการ
ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์	
- นายอนุพร อรุณรัตน์	ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

รายชื่อที่ปรึกษา ผู้ชำนาญการ นักวิชาการ
และเลขานุการประจำคณะกรรมการ

๑. นางจิราภรณ์ เล้าเจริญ	ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการ
๒. นายวงศ์พันธ์ ฌฉันทพัฒน์	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๓. นายศุภชัย สติรศิลป์	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๔. นางอุบล หลิมสกุล	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๕. นายเอกกมล แพทยานันท์	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๖. นายอัศวเดช สุพรรณฝ้าย	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๗. นางสาวผุสดี รุ่งเรืองผดุง	ผู้ชำนาญการประจำคณะกรรมการ
๘. นางงามจิต แต่สุวรรณ	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๙. นางสาวบุญชिरา ภูชนะจิต	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๐. พลเอก ศุภเกษม องคะศิลป์	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๑. นางนฤมล ล้อมทอง	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๒. นายเอกพิทยา เอี่ยมคงเอก	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๓. พันเอกหญิง เรืองพรรษา ชื่นนิยมธรรม	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๔. นางฉวีภรณ์ อติเชษฐนิศ	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๕. นายนิติ ถาวรวิชัย	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๖. นางอาทิตยา นรารวัชร	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๗. นางสาวบุษยรัตน์ กาญจนภิชฐ์	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๘. นางฉวีรัตน์ สว่างวงศ์	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๑๙. นางสาวมาลัย สาแก้ว	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๒๐. นางฉวีรัตน์ภรณ์ จันทร์โหนด	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๒๑. นางนงลักษณ์ ลักษณะโกลน	นักวิชาการประจำคณะกรรมการ
๒๒. พันเอก ธัญชัย พยัคตพงษ์	เลขานุการประจำคณะกรรมการ
๒๓. นายวิกร ภูพ็ชร์	เลขานุการประจำคณะกรรมการ
๒๔. นางสาวสุภาพิชญ์ ไชยดิษฐ์	เลขานุการประจำคณะกรรมการ
๒๕. นายสถาวร จันทร์ม่วงศรี	เลขานุการประจำคณะกรรมการ
๒๖. นายสำราญ อรุณธาดา	เลขานุการประจำคณะกรรมการ

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ประจำคณะกรรมการ

- นายสุวัช สิงห์พันธุ์

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ประจำคณะกรรมการ

รายชื่อคณะกรรมการ
คณะกรรมการกิจการเด็ก เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส

- | | |
|-----------------------------|--------------------------------|
| ๑. นายวัลลภ ตังคณานูรักษ์ | ประธานคณะกรรมการ |
| ๒. พลเอก ไพชยนต์ คำตันเจริญ | รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง |
| ๓. นางจิราภรณ์ เล้าเจริญ | รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง |
| ๔. นางงามจิต แต่สุวรรณ | อนุกรรมการ |
| ๕. นายศุภชัย สติรศิลป์ | อนุกรรมการ |
| ๖. นายสำราญ อรุณธาดา | อนุกรรมการ |
| ๗. นางสาวบุญชिरา ภูชนะจิต | อนุกรรมการ |
| ๘. นายธนรัตน์ ธาราภรณ์ | อนุกรรมการ |
| ๙. นายอัครเดช สุพรรณฝ้าย | อนุกรรมการ |
| ๑๐. นายศุภากร ปทุมรัตนธาร | อนุกรรมการ |
| ๑๑. นางณัฐนันท์ สว่างวงศ์ | อนุกรรมการและเลขานุการ |
| ๑๒. นางเพชรรัตน์ มหาสิงห์ | อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |

ที่ปรึกษาคณะกรรมการ ประกอบด้วย

- | | |
|----------------------------|---------------------------|
| ๑. นางทัศนียา ยิวานนท์ | ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ |
| ๒. นายปรีชา บัววิรัตน์เลิศ | ที่ปรึกษาคณะกรรมการ |

รายชื่อคณะกรรมการ

คณะกรรมการกิจการสตรี และผู้มีความหลากหลายทางเพศ

- | | |
|------------------------------|--|
| ๑. นายวัลลภ ตังคณานุรักษ์ | ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
และอนุกรรมการ |
| ๒. พลเอก พหล สง่าเนตร | ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
และอนุกรรมการ |
| ๓. นางทัศนียา ยุกวานนท์ | ประธานคณะกรรมการ |
| ๔. นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ | รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง |
| ๕. นางจิราภรณ์ เล้าเจริญ | รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง |
| ๖. นางงามจิตต์ แต่สุวรรณ | อนุกรรมการ |
| ๗. นางณัฐนันท์ สว่างวงศ์ | อนุกรรมการ |
| ๘. นายธีรภูมิ กลิ่นกุสม | อนุกรรมการ |
| ๙. นางสาวพัชรา พอจิต | อนุกรรมการ |
| ๑๐. นางสาวอังคณา ใจกิจสุวรรณ | อนุกรรมการ |
| ๑๑. นางสาวอุไร เล็กน้อย | อนุกรรมการ |
| ๑๒. นางสาวฉัตรสุดา ศิริวงศ์ | อนุกรรมการและเลขานุการ |
| ที่ปรึกษาคณะกรรมการ | |
| - นายอนุพร อรุณรัตน์ | ที่ปรึกษาคณะกรรมการ |

**รายชื่อคณะกรรมการ
คณะกรรมการกิจการคนพิการ**

- | | |
|--|--------------------------------|
| ๑. นายมณฑิร บุญตัน | ประธานคณะกรรมการ |
| ๒. นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ | รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง |
| ๓. ศาสตราจารย์วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ | รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง |
| ๔. นางสาวเครือวัลย์ เทียงธรรม | อนุกรรมการ |
| ๕. นางสาววิจิตา รชตะนันท์กุล | อนุกรรมการ |
| ๖. นางสาววันทนีย์ พันธชาติ | อนุกรรมการ |
| ๗. นายวิฑูต บุนนาค | อนุกรรมการ |
| ๘. นายสุชาติ โอวาทวรรณสกุล | อนุกรรมการ |
| ๙. นางอาทิตยา นรารวัชร | อนุกรรมการ |
| ๑๐. นายสว่าง ศรีสม | อนุกรรมการ |
| ๑๑. นายรัตน์ กิจธรรม | อนุกรรมการและเลขานุการ |
| ๑๒. นางสาวพิมพ์ปฎา อติสิราวัชร | อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |

ที่ปรึกษาคณะกรรมการ ประกอบด้วย

- | | |
|------------------------------------|------------------------------|
| ๑. พลตรี ไอสถ ภาวิไล | ประธานที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๒. นายชูศักดิ์ จันทยานนท์ | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๓. นายธีรยุทธ สุขคนธวิท | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๔. นางนุชจारी คล้ายสุวรรณ | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๕. นางพวงแก้ว กิจธรรม | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๖. นางวัชรา รั้วไพบูลย์ | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๗. นายศุภชีพ ดิษเทศ | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๘. นางสาวสรานัญภัทร อนุมติราชกิจ | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๙. นายสุพล บริสุทธิ์ | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๑๐. นายสุภรธรรม มงคลสวัสดิ์ | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๑๑. นายเอกกมล แพทยานันท์ | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๑๒. รองศาสตราจารย์ณัฐนียา ไตรรักษา | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |

รายชื่อคณะกรรมการ
คณะกรรมการปฏิรูปด้านสังคม กิจกรรมผู้สูงอายุและสังคมสูงวัย

- | | |
|---|-----------------------------------|
| ๑. นางเพ็ญพักตร์ ศรีทอง | อนุกรรมการและที่ปรึกษา |
| ๒. นายอำพล จินดาวัฒนะ | ประธานคณะกรรมการ |
| ๓. นายยุทธนา ทัพเจริญ | รองประธานคณะกรรมการ
คนที่หนึ่ง |
| ๔. นางจารุพันธ์ อึ้งภากรณ์ | รองประธานคณะกรรมการ
คนที่สอง |
| ๕. นายณัฐเมศวร์ เรืองพิชัยพร | อนุกรรมการ |
| ๖. นายดารนัย อินสว่าง | อนุกรรมการ |
| ๗. ศาสตราจารย์เกียรติคุณธรรมศักดิ์ พงศ์พิชญามาตย์ | อนุกรรมการ |
| ๘. พลเอก บุญลือ วงษ์ท้าว | อนุกรรมการ |
| ๙. นายประกาศิต กายะสิทธิ์ | อนุกรรมการ |
| ๑๐. นางสาววิญญา เทียวกุล | อนุกรรมการ |
| ๑๑. นางกรรณิการ์ บรรเทงจิตร | อนุกรรมการและเลขานุการ |
| ๑๒. นางสาวบุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์ | อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ |
| ที่ปรึกษาคณะกรรมการ ประกอบด้วย | |
| ๑. แพทย์หญิงพรรณพิมล วิปุลากร | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |
| ๒. นายพลากร วงศ์กองแก้ว | ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมการ |

รายชื่อฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการการพัฒนาสังคม และกิจการเด็ก เยาวชน
สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
วุฒิสภา

๑. นางสาวภิรมย์ นิลทัพ	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการ การพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส
๒. นางธนยา สิงห์มณี	นิติกรชำนาญการ
๓. นางสาวพิมพ์ปญา อติสิราวัชร	นิติกรชำนาญการ
๔. นางสาวธรรมรัตน์ ศรีทองกุล	นิติกรชำนาญการ
๕. นางเพชรรัตน์ มหาสิงห์	วิทยากรชำนาญการ
๖. นางจิตตินันท์ ศิริอังกานนท์	วิทยากรชำนาญการ
๗. นางสาวฉัตรสุดา ศิริวงศ์	นิติกรปฏิบัติการ
๘. นางสาวจิตจรลดา องอาจ	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๙. นางสาวสุภาทิพย์ สมัครงการ	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๑๐. นายรุ่งเพชร งามพร้อม	เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน
๑๑. นายปิยะพงษ์ น้อยเจริญ	นักวิชาการสนับสนุนงานวิชาการ
๑๒. นางสาวนธิดา ศรีอุตะ	พนักงานสนับสนุนการประชุม
๑๓. นางสาวศกลวรรณ พึ่งน้ำ	พนักงานสนับสนุนการประชุม

กลุ่มงานคณะกรรมการการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก
เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส สำนักกรรมการ ๓ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
โทรศัพท์ ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๒๕ - ๖ โทรสาร ๐ ๒๘๓๑ ๙๒๒๖



ออกแบบและพิมพ์ที่ สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
๐ ๒๘๓๑ ๙๔๑๕, ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๖๖,
๐ ๒๘๓๑ ๙๔๗๒, ๐ ๒๘๓๑ ๙๔๗๖